

JÉZUS ÚTJA.

TIZ EGYSZERŰ GYAKORLATI BIBLIAMAGYARÁZAT.

A MŰVELT KÖZÖNSÉG SZÁMÁRA.

IRTA:

KECSKEMÉTHY ISTVÁN.

KOLOZSVÁRT.

NY. GOMBOS FERENCZNÉL

1898.

Előjáró beszéd.

Nem kevés aggsággal bocsátom útnak e szerény beszédeket. Félve gondolok arra, hogy annyi sok jeles e tajta mű között ezek nem tudják helyöket megállni. De abban bízom, hogy ha testök és ruhájok, a mit tőlem vettek, gyarló és díztelen is; de lelkök, a mit az örök Igéből vettek, kipótolja fogyatkozásaikat. Az Ige élet, az Ige erő, az Ige tűzláng, annak szépsége és ereje kisugárzik még a leggyarlóbb külső alól is, kiárad és megtölti azokat a szíveket, melyek ürességöket érzik, s megtelni vágnak. Ezeknek a szíveknek irtam én, és tudom ezek megbocsátják, hogy az arany almát nem ezüst tálczán, hanem szegénységemnek megfelelő fatányéron nyújtom nekik. Alapul a biblia eredeti szövegét vettem. Szándékom volt a textust egész terjedelmében közölni a magam fordításában; de mivel időközben az újonnan átnézett Károli-fordítás megjelent, ezt feleslegessé tette.

Kolozsvár. 1898. julius.

A szerső.

Az eset.

(I. Móz, III. 1—8.)

Ne kérdezzétek, hogy mi volt, ki volt ez a kígyó. Elég azt tudnunk, hogy mint sötét éj öléből a cikázó villám: előtört a mély titkok sötétjéből, hogy az emberi nem boldogságát agyon sújtsa. Ah, a gonosz, a sátán ennél alkalmasabb eszközt nem is találhatott volna pokoli tervének végrehajtására, az emberőlő bűn megszemélyesítésére. Épen mint a bűn, észrevétlenül csúszik áldozatához, lágyan simúl hozzá, édesen átöleli és úgy töri össze csontjait, esőkjaival árasztja el, hogy könnyebben lenyelhesse. Gyanútlanul szól, hogy gyanút ébreszsen, biztossággal lép fel, hogy kétséget keltsen. »Csakugyan mondta volna Isten, hogy egy fáról sem szabad ennetek? Hát ti ilyen szomorú rabságban sínlódtok, még ennetek sem szabad? Ez talán nem is igaz?» Nem így szokott-e hozzatok is közelíteni? Vigyázzatok, szóba ne uljatok vele, mert elestek.

Az asszony, a helyett, hogy elfordult volna tőle, szóba ereszkedett vele. Ez már az ingadozás jele. Az édes szavakban jól elrejtett méreg hatott, az asszony mintegy elbűvölten, hangosan gondolkodva felel a kísértő szóra: nincs teljesen igazad, olyan nagyon nem szigorú az Isten, mint te monddod, de valami igaz mégis van szavaidban. Aztán idézi az Isten szavait; de a tilalmat erősebben mondja, mint maga az Úr, — a büntetést pedig enyhébben. Ti nem így feleltetek a kísértő szóra? A tilalmat, mit át akartok lépni, túlszigorúnak

állítjátok, a büntetést pedig enyhébbnek iparkodtok feltűntetni. És ez az első határozott lépés a meredeken lefelé, mely okvetlenül a bűn elkövetésére viszen. Innen már nincs visszalépés. Ez a kétség.

A kisértő gondoskodik róla, hogy a kétséget hitetlenségre változtassa. Hiszen könnyű munka már ez. A kétség oly kegyetlenül tépi, marja a szívet; a kisértő meg oly édesen biztat: ne félj, csak tovább, tovább! De ha a tilalomban és büntetésben megrendült is már a hit: még mindig ott áll az igaz, a jó, a szerető, a hatalmas, igazságos Isten, s kezét felemelve tartja: csak vissza, vissza! veszedbe rohansz! Hanem a kisértő most már határozottan, orezátlan vakmerőséggel lép fel, tudja, hogy már hatalmában vagy. Épen nem hallok meg, ne félj, nem igaz, a mit az Isten mondott, s lásd, milyen rossz hozzád, a ki ily szigorú korlátok közt tart, s ily rettenetes, de valótlán fenyegetéssel ijeget. És tudod-e, miért tiltott el attól a fától? Mert azt akarta, hogy meg ne nyiljanak szemeitek. Hát ez a szeretet? Mert félt, hogy ti is olyanok lesztek majd, mint ő. Hát ez az igazságosság? Ez a hatalom?

A hitetlenséggel együtt jár a babona. A mint az asszony hite megrendült az Istenben, azonnal hitt a babonában. Elhitte, hogy ha ő eszik abból a gyümölcsből, mindjárt olyan lesz, mint az Isten. Ti mosolyogtok ezen. Nem hiszitek, hogy a hitetlenek mind babonások? Hát nem babonás-e az, a ki az Isten képe helyébe a bűn oltárát állítja és annak szolgál és attól várja nyomorúságából szabadulását, jólétét, boldogságát? Tekintsetek széjjel, a bűn uralkodik, minden szívből, minden családban, minden nemzetben lobognak kénkövel égő oltárai; az igaz Isten oltárán pedig az életető lángot el akarják az emberek oltani.

Első lépés a kétség, aztán jó a hitetlenség, s aztán — a bűn varázsereje, rablánczai. Az asszony egészen más szemmel nézi most már a világot. Most látja csak, hogy milyen jó az a gyümölcs, mitől Isten őket oktalanul eltiltotta. Ehez járult az érzéki kívánság: gyönyör volt neki ránézni arra a gyümölcsre. Aztán jött a babonás kevélység: mily dicső lesz, olyannak lenni, mint az Isten, ismerni nemcsak a jót, mit

eddig ismert, hanem az eddig ismeretlen rosszat is! Erre a felséges kilátásra feltámadt szívében a szabadság után való vágy. Láncznak érezte az Isten szeliden óvó két karját; szolgaságnak az Istennel való járást: és elindult szabadságot keresni; szabadságot a sötétben, nyomorban, börtönben, rablánczok közt, szolgaságban, — a bűnben.

Kétely, hitelenség, babona, sötétség, érzéki vágy, lelki fenhéjázás, kevélység: im ez a bűn útja a szívben. Éva szakított a fáról és evett a tiltott gyümölcsből. Ne kutassuk, mi csoda gyümölcs volt az. Szőlő-e, mint a zsidók és arabok tartják; füge-e, mint a görögök vélik; vagy alma, mint a rómaiak tanítják: elég azt tudnunk, hogy méreg volt benne. A próbatét gyümölcse volt az. Isten meg szokta próbálni az embert; az ördög megkísérti. A próba szeretetből foly; a kísértés irigységből. A próba javunkat akarja; a kísértés vesztünkre tör. A próba fel akar magasztosítani; a kísértés le akar alacsonyítani. Az ember nem állotta ki a próbát. Mikor választania lehetett az Isten között és az ördög között: az ördögöt választotta. Elesett. Nézzétek utódát, a bűnben, boldogtalanságban, sötétségben nyomorgó, szabadulást kereső, de a szabadság Királya ellen pártoskodó embert; rajta láthatjátok a tiltott gyümölcs mérgeének hatását.

A csábító okosan hazudott, igazsággal keverte a szót. Éva nem halt meg testileg, hanem — lelkileg. De mindegy. Ő már elkövette a bűnt, s a bűnös társakat keres. A bűn úgy terjed, mint a tűz; úgy hódít, mint erős hadak. A ki szolgálatába került, az másokat is le akar igazni. A szennyes nem nézheti a tisztát. Óh, ha Krisztus szolgálói is úgy munkálkodának, mint Béliál szolgálói! Az asszony adott férjének is és az is evék. Hitves hitvesét, szülő gyermekét, testvér testvérét, barát barátját mérgezi meg, hogy ne legyen tisztább ő nálánál. Nem halál a bűn, nem sötétség; hanem édes gyönyörűség és világosság, — jertek karjaiba! Így hazudik a kísértő.

A kigyó másik biztatása is betelt, de csak félig. Megnyíltak mindkettőjük szemei, jaj, de nem az a felséges kilátás tárult elbök, a miről elvakultságában az asszony álmodozott, hanem valami leverő, valami szomorú: meglátták az

ő testi-lelki meztelenségöket. A magasságos egekbe akartak felhágni, s a pokol mélységébe zuhantak alá. Lelkők szárnyai összetörték, kevélységök gyalázatra vált, világosságuk sötétségre: megismerték a jót, — a kit elhagyták, és a rossz is, — a kit választottak.

A bánat, a szégyen, a félelem nyomon követi a bűnt. Takargatni kezdték magukat fügefafa levelekkel, mintha a bűn szégyenét eltakarná akár a legsűrűbb lepel! Áztán leszállt az alkony. Nőttek az árnyak. Az enyhe szellő most borzongást hozott, az édes szürkület most félelmeket. A kit boldog esendes alkonyatkor máskör oly örömmel vártak: annak jöttét most rettegték. Halljátok az édes-nyájas szót? Az Úr szólt. Nézzétek, nézzétek, az ember, az angyalok ifjabb testvére, a teremtés dicső koronája reszketve fut, félve rejtőzik a sűrű bozóttba. Elsötétült elméje el nem gondolja, hogy az Úr szemei átlátnak a kőfalakon, át a sűrű erdők homályán. De ez a bűnös ember útja: fut, búvik az Isten elől, a ki őt keresi. Szégyenből talán? Ez még szép volna. Kevélységből, konokságból: ne lássa a Szent az én gyalázatomat! A bűnt elkövetni merjük; de veszett ügyünket Isten elé vinni átaljuk. Sokszor még imádságunk sem egyéb Isten elől való rejtőzködésnél.

Halljátok az Úr szavát? Most, most szól hozzátok. Tudom, szegény testvéreim, sok rejtegetni való szégyenünk van mindnyájunknak; rejtsük-e előle; füssünk-e előle? Ne füssatok. Várjátok meg. Itt van. Itt van. Boruljatok le előtte: Atyám! légy irgalmas nekem szegény bűnösnek! Amen.

Az első átok az első ígélet.

(I. Móz. III. 9 - 24.)

Hol vagy?! — Kihez szól e kérdés? — Ádámhoz, a ki a bűn elkövetése után szégyenében, félelmében, kevélységében a kert sűrűjébe rejtőzött; én hozzám, te hozzád, minden bűnös emberhez, a ki vétkeit fügefalevelekkel takargatja, a kifogások sűrű bozódjába búvik az Úr elől, a helyett, hogy töredelmes vallomást tenne. Ember, ember, az Úr jól tudja, hogy te hol vagy, hanem te nem tudod, azért kérld tőled, hogy te is tudd meg. És neked erre a kérdésre felelned kell, másként nincs szabadulás.

És te felelsz, mint Ádám: meztelen vagyok, rút vagyok, gyalázatos vagyok, — nem mertem színed elé állani. Szánalmas mentegetődzés a nyílt vallomás helyett. A bűn szégyen teljes következményeivel mentegeted bűneidet, hazugsággal mosakodol Isten előtt. Hogy az Úr haragját elkerülhesd, őszinte bűnvallásra van szükséged; azért kérdez Isten tovább, valld be nyíltan, ki adta ajkadra ezt a mentséget, valld be, hogy átlágtad a parancsot!

Ott vergődik az ember az Isten átható tekintete alatt. Most érzi a bűn súlyát igazán, mintha az ég és csillagok, — mintha világok szakadtak volna szívére. Egy szó, egy rövidke szó végét vetné vergődésének; de ő ezt a szót nem bírja kimondani. Nem, magát nem tudja vádolni, inkább vádolja feleségét, a gyenge asszonyt, — inkább vádolja az Urat, az igazságos Istent: te adtad hozzám az asszonyt, a ki rávett a rosszra! És az asszony is követi férje példáját, másra háritja a felelősséget: a kígyó csalt meg engem. — Elég eddig. Itt vagyunk a baj közvetlen okánál. Mert minden emberi nyo-

morúságnak két oka van: a bűn, mely hazug ígéretekkel csá bit, és az ember, ki inkább enged a Sátán hazugságának, mint az Isten igazmondásának. Ennél fogva a ki bűneiért a felelősséget Istenre akarja hárítani, az káromkodik, a ki pedig csak a bűn erejét okolja, az hazudik. A felelősség bennünket is terhel. És Isten mind a két félre kimondta az ítéletet.

És milyen ítélet ez! Szigorú, de édes szeretettel van tele. A kígyóra átok, melynek vége megsemmisülés; az emberre nehéz munka, fáradság, fájdalom, melynek vége újjászületés.

Az átok megfogant a kígyón: ma is csak földön csúszva, titkon jár-kei az emberek között, és port eszik, az emberiség szívének szennyjével, szemetjével táplálkozik. Tartsátok tisztán szíveteket, mert a tisztátalanságban nagyra nő a bűn, a tisztsáágban pedig nem élhet meg. Ne tápláljátok azért tisztátalan érzelmekkel, mert a bűn ellenségeiül állított benneteket Isten a földre, nem jóbarátaiul. Ellenségeskedést állított a kígyó ivadékok közé és az asszony utódai közé; a ki tehát elhagyja testvéreit, és az ellenség táborába áll: áruló az, és az Istennek haragja van azon! E harag felhői borították el a földet özönvízzel, hogy meghaljon mindenki, a ki nem ellensége a bűnnek, s csak a kígyó ellen küzdő Nőé családjá maradt élvén. Mit vesztegeljünk hát tovább? Fel a harcra, bátran, hiszen megígérte Isten, hogy a bűn nekünk csak sarkunkat sebezheti meg, csak az alantjáró, földhözragadt szíveken van hatalma; de az asszonymnak magva fejét sebzí meg a kígyónak, megöli azt, s végkép megsemmisíti!

Igy lett az első átok egyszersmind az első ígélet. Az első, az egyetlen, a többít mind magába foglaló szent ígélet, mit megerősített Isten az özönvízzel, megbizonyított Ábrahám elhívásával, megvilágosított a Sionbeli Király eljövételének megígérésével, beteljesített a Krisztus eljövételével. Mert benne jött el az asszonymnak az a magva, ki a mi ősz ellenségünket végkép meg fogja semmisíteni; most csüggednénk-e el? Elhagynók-e a zászlót, mely alatt annyi szép diadalt aratott már a hívők serege? Gyalázat arra, a ki áruló; dicsőség arra, a ki híven harcol!

Az asszony remegve várta az ő ítéletét. Nem hiában remegett előre. Súlyos büntetés várt reá: fájdalom, szenvedés,

epekedés, szolgaság. Lesújtva hallgatta a kemény szavakat. A bánat sötét éjszakája borúlt reá. De ebben az éjszakában egy fényes csillag, egy biztató sugár ragyogott: szenvedéseinek gyümölcse lesz, a gyermek, a kiért szívesen viseli a fájdalmakat, szívesen szolgál urának, a kinek fejéről úgy is ő segített levenni az ártatlanság koronáját; hadd legyen hát most már szolgálója, fáradalmaiban segítője, szenvedéseiben társa, gyalázatában osztályosa, s majd egykor, dicsőségében koronája!

Ádámnak két bűnét rója fel az Úr: 1) hogy inkább hallgatott felesége szavára, mint Istenére, és 2) hogy ennek következtében megszegte a törvényt. Ha barát, testvér, szülő, gyermek, ha hitves kér is bűnre, távoztasd el, mert az Úr parancsa mindennél előbbre való. Az ember gyengeségének büntetése lett a munka keserve, a föld elvadulása, az élet gondja s a törekvés hiábavalósága. Mennyivel más ez az élet, mint volt a paradicsomban! Ott öröm volt a munka, itt teher; ott önként adta a föld nemes gyümölcsét, itt tövis és bógács terem; ott bizalom, lelki nyugalom fűszerezte az élet boldogságát, itt a kenyér gondja, a zaklatottság verítéke élesíti az élet keserveit; ott siker koronázta a törekvést, az egész természet segítette az embert előre, emelte fel, egész az Isten 'rónusáig, — itt hiú a törekvés, ellenség a természet, lefelé húz minden a porba, a — sírba.

De nem. Van valami, a mi felel. Az első ígéret. A fárasztó harc, mi az emberi nemre vár. A diadal, mely a harcot megkoronázza. Az asszony magva, ki a diadalt kivivja. És ennek az ígéretnek záloga az asszony. Éva, azaz éltető — így nevezte őt el lesújtott férje. S a megrendült két szív összedobbant. És abban a dobbanásban benne volt az egész világ csalódása és megaláztatása, és az egész világ reménye és megdicsőülése. Az Úr pedig szerető gondoskodással felruházta őket. Mert most már vége a nap szelid fényének, vége a szellő enyhességének, vége a gyöngyharmatnak: a nap éget, a csípős szél hideg esőcseppeket, fagyos hópelyheket hord magával.

És most következett az ítélet végrehajtása. Láttátok-e már, mikor az édes atya kénytelen házából kiűzni szerette

gyermekét gonoszsága miatt? Hogy sajog a szív, a míg az ajkak kiadják a szigorú parancsot. És a megbántott szeretet legmélyéből fakad a legfájóbb gúny. Ime hát az ember elérte szive vágyát, olyanná lett, mint »mi közülünk egy«, mint az angyalok, mint maga az Isten. Jónak és rossznak tudója. Csak még az örök élet hiányzik tökéletességéhez. Szegény, szegény ember te! Mért nem állottad ki a próbát? Akkor is elérted volna czéodat, megismerted volna a rosszat, de mint diadalmas ellenség. Így pedig megismerted mint megcsalt, megvert, meggyalázott, meglánczolt ellenség. És te örökké akarsz élni. Tudod-e mit tesz ez? Örök csalódást, örök vereséget, örök gyalázatot, örök rabságot. Nem, nem, ne szakítsatok az élet fájáról, mert az örök romlást hoz reátok; ki innen, ki az elmuló világba, hol öröm és bánat, élet és halál váltakoznak, s majd a halálon át térjete vissza az életbe. Levetkőzve a terhet, a lánczokat.

És kiüzé őket Isten az Éden kertéből, és a kert keleti oldalánál letelepíté a Kerubokat, és a forgó kard lángját, hogy elzárják az élet fájához vezető utat. És az emberek azóta is mindig ezt az utat, ezt a fát keresik. De nem találhatják meg. Tudjuk hol van Istennél van az élet fája, Istennél van az örökélet. Hányszor szálltak már fel, fel, a világtalan világokba nagyra törő elmék, égbenéző szemek, szárnyon járó szivek; — de vissza szédültek. Ott táboroznak a sebes szárnyon járó Kerubok, a haragos sötét felhők, ott a dübörgéssel forgó kard lángja, a cikázó villám: csak eddig, és ne tovább! Vissza, por gyermeke a porba! Hát nincs a porból felemelkedés? A lélek égbe vágyik! Nézzétek, nézzétek, a Kérubok táborán fényes angyali sereg vonul keresztül, a megközelíthetetlen magashól, ide az alacsony földre, örömhírt hoz az égbe vágyó léleknek: az aszszony magva jó, hogy megtörje a kígyó fejét, hogy felemelje a lelkeket a porból. Oh, bár megszakítanád az eget, és szállnál alá! Ámen.

Az első jel.

(I. Móz. VIII, 1—16.)

Ott lebegett a bárka a háborgó viz színén. Ott feküdt a bűn ellen való harezra alkalmatlanná lett régi világ a haragos vizek alatt. A házak, a fészkek, a szívek, a remények romban, anya gyermekét átölelve, az atya mindkettőt védve, óva mind hiában! Az Isten haragja előtt kicsoda állhatna meg?

És Nőé ennek az elmúlt régi világnak még romjait sem láthatta. Mindent beborított az özönviz, mint valami nehéz halotti lepel. Csak víz, csak víz, háborgó, iszapos, a meddig a szem ellát, és azon túl is; csak felhő, felhő, villámló és sötét. Nincs egy megnyugvó pont a szemnek. Nincs egy reményszál a szívnek. És megemlékezék Isten Nőéről, és a vele valókról. Megemlékezék! Hát elfeledte-e valaha?

A ki mindig gondjaiban tartja e roppant világot, a kinek szemei mindig nyitva vannak, a ki mindent tud: lehet-e arról azt mondani, hogy megemlékezék? Mikor Nőé félelme, fájdalma, szenvedése legnagyobb volt; mikor hite, reménye, bizodalma a legnagyobb próbán volt: oda fordult hozzá szerető gondoskodással, a vihar helyébe szeliden lengő, szárító szelet küldött, a vizet öntő mély forrásokat a földön, s az eső zsilipjeit az égen elzárta, a sötét, haragos felhőket eloszlatta, s az éltető nap, a biztató csillagok újra megjelentek az égen, hát nem megemlékezés ez? Igen, az Isten megemlékezik, mert nem érzéketlen világkormányzó ő, hanem élő, személyes Isten a ki szeret, gondoskodik mindig, szükségben levő gyermekeiről pedig megemlékezik. Majd megtudjátok ti még ezt. Majd, ha setéségg vesz körül, előttetek örvény tátong, felet-

tetek villámok czikáznak, arczotokat zápor veri, és mikor már-már beleszédültetek az örvénybe: egy erős kar megragad benneteket és kiemel a nyomorúságból.

Az Isten megemlékszik. Rettegjetek, mert megemlékezése pusztító árviz, emésztő tűz, halál a bűnörsre; de örvendjete, mert megemlékezése megtartás, szeretet, béke, öröm a hivekre. Az a kéz, mely olyan szigorú a büntetésben; még gazdagabb az áldásban, s jósága kifogyhatatlan. A kit egyszer kegyelmébe fogadott, azt jóságának mindig újabb meg újabb jelei vel árasztja el. Im Nőé felett is kiderítette az eget, elállította a záport, reményt élesztett benne. A hullámok elültek, a bárka nem hanyódott többé, de még meg sem nyugodhatott. Szeliden ugyan, de még is lebegett, s a szél ide-oda hajtotta a víz színén. Az Úr újabb jelét adta jóságának. Megállt a bárka az Ararát hegységének legmagasabb csúcsán, rendületlen szikláján. Arméniának csodálatosan gazdag és szelid éghajlatú földén emelkedik e hegység, a francia partoktól a chinai partokig, a Jöremény fokától az északi partokig terjedő ó-világnak középpontján. Mindent, mindent a szennyes ár borított még, csak ez a hegy emelkedett ki a vízből. De néztek csak körül. Nem látjátok az új özönt? Nézzétek, a bűn szennyes árja elöntötte a völgyeket, a házakat, palotákat, hegyeket, beszennyezte a közélet minden terét, a családi élet szentélyét, elöntötte mocskos iszapjával a szíveket, aggokét, gyermekekét, műveltekét, műveletlenekét, a tieteket, mindenkiet, — egy, csak egy kőszál emelkedik ki a vészes árból, ismeritek-e kőszálat? Menjetek hozzá, ragaszkodjatok hozzá, ha élni akartok. A világtörténet középpontja, a Golgotán emelkedő kereszt ez.

A bárka állt tehát, a hanyattatásnak vége volt, de még egyéb biztató jel nem volt. Két és fél hosszú hónapig kellett Nőének várni félelem és remény, szorongás és bizodalom között, míg újabb jele következett be a szabadulásnak: feltűntek a hegyek ormai. Tehát a víz folyton apadt. De csak negyven nap mulva merte Nőé kinyitni a bárka ablakát. Még mindig nem volt bizonyos, hogy nem tér-e vissza az áradás, s nem veszi-e el tőle ezt az utolsó menedéket. Mennyivel jobb nekünk! A mi idvességünknek kőszikláján nem kell

semmitől félnünk. Pusztíthat a vihar, öldökölhet a bűn, nőhet az ár a hegyek fölé, elboríthatja az Ararátot is: a Golgota halmára egy hulláma sem csapódhatik!

A mint az ablak kinyílt, üde levegő, édes napsugár özönlötte el a bárkát, új remény, új öröm töltötte el a szíveket. A reményvesztettek, az elalélta feltámadtak, élni, élni akart minden, mindenki újra. Nőé kibocsátotta a hollót, hogy lássa, megszáradt-e már a föld. S a holló elszállt, mint az érzéki ember vágya. Elrepült, meg visszaszállt, s újra tovább repült. A bárkához vont a félelem, s talán elhagyott párja; ki a világba csábította a hegyoldalokon számára kínálkozó gazdag lakoma. Végre is ez lett a győztes. Feledve párját, feledve félelmét: repült kielégíthetetlen vágyai után. Oh, hány ember van ilyen! Luther azt mondja, hogy a mint a holló színe a szomorúság jele, hangja kellemetlen: úgy vannak azok is, a kik a cselekedetekből való megigazulást prédikálják. A halál és bűn szolgálói ezek. És mégis, az Isten Mózes a törvény szolgájaként küldte ki, mint Nőé a hollót. De azért az ilyen törvény-tanítók még sem egyebek, mint hollók, melyek a bárkát körül repkedik, és semmi jelt nem hoznak arra nézve, hogy Isten megbékélt. Ez minden esetre szellemes hasonlat, de ki kell egészítenünk azzal, hogy az elszállt holló is jel volt, jele annak, hogy víz borítja a földet s holttestekkel rakvák a hegyoldalok; a törvény is jelent valamit, azt, hogy bűn borítja a világot, s a bűn halált lehel maga körül.

Képzeltetik, milyen remegő reménynyel várták vissza a hollót a bárkába. S mikor az est szürkülni kezdett, kezdett halványulni a remény sápadt csillaga is, és mikor az éj sötétje leszállt, a csalódás sötétje borult a szívekre is. A holló nem jött vissza; nincs semmi biztos jel. Fájdó bizonytalanságban, keserves kétségben teltek-multak eztán a napok. Senki sem tudja hány nap telt el, mikor Nőé, hogy bizonyosat tudjon, lefolyt-e már a víz a szárazföldről kieresztette a galambot. És a galamb szállt, szállt, mint a békét kereső lélek; de nem talált egy pontot sem, a hol megpihenhetett volna, épen, mint a zaklatott lélek, mert a piszkos iszapba nem akart leszállani. Tehát visszaszállt a bárkára, mint meg-

tört reménység. Noé kinyújtotta kezét, megfogta, bevitte magához a szegény pihegő, fáradt galambot, a ki neki nem tudott egyéb hírt vinni, mint hogy oda kint még mindig olyan holt, olyan szennyes, olyan szomorú minden. De hát a mi lelkünk tud e egyéb hírt vinni, mikor elfáradtan, megtörtönten visszaszáll idvességünk kősziklájához? És mégis milyen szeliden, szeretettel, örömmel fogadja Jézus, mint pihegő, fáradt kis galambot.

Egy hét mulva ismét kirepült a galamb. Milyen szívszakadva várták otthon, milyen hosszúk voltak az órák, a percek, a pillanatok. Már-már kezdett a remény megtörni, mikor estére kelvén haza tért a galamb. Szájában egy frissen szakított olajfa levél volt. A békesség jele a régi népeknél, mondják némelyek, azt jelenti itt, hogy Isten megbékélt. A szentlélekkel való felkenetés jele mondják mások, -- azt jelenti, hogy az özönvíz nemcsak elpusztította a földet, hanem meg is szentelte, megtisztította a bűntől. De több ennél: az élet jele, — azt jelenti, hogy az eltemetett földön újra kivi-rült az élet. Az isten eltörölte az embert, s vele együtt az állapotokat a föld színéről, mert az ember a bűnnel való harcban az ellenséghez pártolt; tehát a király elpusztította áruló táborát, de megtartotta azokat, kik hívek maradtak hozzá. A harc folytatása lehetetlenné vált a régi világban, a régi emberekkel, tehát a pusztító vész, a halál által meg kellett újítani. Megújult a föld, a fű, a fa, az állatok, az ember, megújult az egész emberi élet, a cél, az ígélet, a remény, és a kötelesség, — ezt jelenti az az olajfa levél. Ez az első jele az első ígélet teljesülésének. Harci jel, mert addig nem lesz békesség, míg a kígyó feje végkép meg nem törik; de a béke jele, mert a békesség királyának eljövételét hirdeti. Harcz és béke jele, mert csak annak lehet igazi békéje, a ki a bűnnel harcban áll.

A harc színtere tehát már készen volt, de a kis sereg még nem vonulhatott ki váracskájából. Türelmetlenül vártak egy hétig, s újra kibocsátották a galambot; de az nem tért vissza többé. Tehát az út most már teljesen szabad. Van hely a hol az Isten kis serege megvesse lábát. Nőé hatszázegyedik esztendeje, hányatott életének pihenő szombatja beköszöntött:

felszikkadt a víz a földről, s a bárka fedelét elfordította Nőé, hadd örüljön ember és állat szabadon a napsúgárnak addig is, míg a szabadba mehet. A bárkába vonulás után egy teljes hold-év és tíz nap múlva teljesen megszáradt a föld, s Nőé meghallotta a parancsot : menj ki a bárkából te, és minden veled valók

Hadi parancs volt ez : menj ki a földre, s folytasd a harcot, a mit Ádámra s utódaira bíztam. Biztatás volt ez : harcolj hiven, s beteljesítem, a mit az első embernek ígértem. Eljő az asszony magva, s megtöri a kígyó fejét. Az a parancs, ez az ígéret hozzánk is szól. Nekünk kétszeres erővel kell küzdenünk, mert az ígéret már teljesedett, Jézus eljött; fel tehát, hogy mikor újra eljön, munkában találjon bennünket! Ámen.

A második jel.

(IV. Móz, XXI, 4 9.)

Az özönvíz elvonultával vastag iszap-réteg borított be mindent, a letarolt pázsitot, a kihúlt tűzhelyeket, s a kihúlt szíveket. De a mint a nap rámosolygott a földre, élet fakadt a gyilkos ár iszapján, élet, az előbbi világénál szebb, tisztább, szelidebb. Az ember ismét itthon érezte magát e földön, melyen régi ismerősei vették körül, a régi hegy, a régi völgy, a régi folyó, a régi ég és csillagok, a régi nap és a régi — kígyó. Mert ez is megmaradt a régi világból, s vele egész kísérete, a nyomor, baj, bánat, halál. És folytatta diadal-útját nemzedékről-nemzedékre, szívről-szivre. Ugy, hogy mikor az ember újra betöltötte a földnek színét: a bűn is eláradott az egész világon. Az ember nem is tekintette már ellenségének, inkább jó barátjának, mint ma is. Ez a nemzetség hogy törí meg a kígyó fejét? Pedig az Isten ígéletének teljesülni kell. Hogy pedig ez teljesülhessen, az Isten szavait őrizni, a kígyó ellen a harezot folytatni kell, legalább egy családnak egy nemzetségnek. Erre választotta ki Isten Ábrahámot és az ő utódait, Jákob fiait. Hogy legyenek az ő fiai, az ő nemzete, melynek kebeléből el fog jönni a Sátán legyőzője, az asszony-nak ama magva.

Tudjátok-e, mit tesz az Isten nemzetének lenni e földön? Talán nyugalom, jólét, hatalom, béke, dicsőség a választott nép osztályrésze? Nem, hanem hányattatás, szűkölködés, üldöztetés, háborúság, gyalázat. Mert az Isten azt akarja, hogy a kik az övéi, azok ne legyenek e világéi. Ne kösse őket semmi e világhoz, minden az Istenhez; ne várjanak semmit e világtól, mindezt az Istentől; ne szeressék a világot, csak

az Istent; ne féljenek a világtól, csak az Istentől. Ezért kellett Izráel népének jövevényül élni Kanahán népei között, szolgálni Egyiptomban, bújdosni a pusztában hazátlanul, megalázva: mert Isten az ő hazája, az ő dicsősége. Ezért nem volt neki szövetségese e földön, csak ellensége: mert Isten az ő szövetségese. Ezért kellett neki pusztai bújdosásában éhséget szenvedni, égető szomjtól epedni, hogy megtudja, hogy őt nem a föld táplálja, hanem az Isten, a ki az égből ad neki kenyeret, a kemény, száraz sziklából fakaszt neki vizet. Ma is így vannak az Isten gyermekei. Nekik nincs mit várni ettől a világtól, ettől az élettől, csak bajt, fájdalmat, szomorúságot. Sivatag pusztákon bújdoklunk, mint Izráel, éles köveken, tövisek közt, égető napon, didergő éjszakán, félelmek közt, mély örvények felett, skorpiók és vadállatok között, hazátlanul a hazában, idegenül a mieink között. Óh, hogy legyen áldott, az örök jóságú Isten ezért a sok szenvedésért! Hanem sokan ezt nem értik ma sem, mint Izráel fiai sem értették mindnyájan.

Mikor Hor hegyétől, a hol már egész közel jártak az ígéret földéhez, ismét vissza kellett fordulniok a verestenger Sás-tenger nevű része felé, Dzsebbel Tih pusztája síkján, szakadékos útain, hol lépteik nesze mérges kígyókat riasztott ki a kövek alól, cserjék mögül; elfogyott a nép türelme. Még csak Edom országán kellett volna áttörniök, s elérték volna ezéljukat. És innen kellett nekik visszafordulni, megkerülni Edomot, járni tovább a bujdosók keserves útját, és ki tudja, hogy még meddig! Ugy tűnt fel előttük, hogy jobb volt Egyiptomban a megalázó szolgaság a húsos fazekak mellett; mint itt a pusztában a dicső szabadság nélkülözések között, fáradozások között. Birálgatni, kifogásolni kezdték Isten rendelkezéseit, Mózes eljárását. Miért hoztatok bennünket ebbe a pusztába meghalni? A pusztába? Hát vajon puszták voltak az a föld, azért, mert sziklás, száraz, sovány volt, kevés volt benne a virágos rét, az üde liget, a csevegő patak; hát vajon puszták voltak az a föld, ha még oly kietlen lett volna is mikor ott voltak velök az Ur, a ki vezette őket? S meghalni! Hát vajon meghalni mennek azok, a kik az Isten után járnak? De ilyen a kicsiny hitű ember. Az Isten szeretetének kimond-

hatatlan gazdagsága mellett is szegénynek, balálra válnak érzi magát, ha étele, itala nincs felesleges bőségben. Megutálja, hitvány eledelnek tartja az égi mannat is, silány italnak az örök élet üdítő vizét, ha a testiekben nem dúskálkodhatik. A szűkölködő azt hiszi, hogy ha jobb módban élne, jobban keresné a lelki eledelt is, bővölködő pedig nem is gondol lelkére, Istenére. És mikor a szerető Atya mind a szűkölködőnek, mind a bővölködőnek megfásult szívét megpróbáltatásokkal akarja magához téríteni; a kevély ember szembe száll az Istennel, zúgolódik rendeletei ellen, mintha az ő véges elméje jobban el tudná intézni a maga sorsát, mint a végtelen bölcsesség.

A ki a szenvedésekért hálákat nem ad, az vak. A ki a szenvedések miatt Isten ellen zúgolódik, az elvetemült bűnös. És a bűnt az Isten nem hagyja büntetés nélkül. Nem hagyta úgy Izrael zúgolódását sem. A Dzsebbel Tih síkján ma is sok a tűzveres foltokkal és kígyózó csíkokkal tarka mérges kígyó. Ezeket a kígyókat küldte az Isten a népre. A szenvedések miatt panaszkodtok? Hát tudjátok meg, mi a szenvedés! A haláltól féltok? Hát tudjátok meg mi a halál! Vigyázzatok, mert a ki szenvedését elviselhetetlennek tartja annak az Ur bölcsessége könnyen megmutathatja, hogy még nagyobb szenvedést is el kell bírnia; vigyázzatok, mert a ki egy baja miatt zúgolódik, jöhet reá olyan fájdalom, hogy a mellett mindent semminek tart, a mi miatt valaha könyvet hullatott!

A zúgolódás büntetése szigorú volt, de áldásos. A pusztító, a köny-árasztó halál megdöbbsentette a népet. Belátták a zúgolódók, hogy az eddigiek nem is voltak szenvedések a mostaniakhoz képest Alázatosan megbánták, megvallották bűneiket, s kérték Mózeszt, hogy imádkozzók értök. És az Isten embere imádkozott. Az Isten szereti a töredelmes szíveket, s meghallgatja a szívből jövő könyörgést. Megszánta Izraélt is, s adott neki a halál ellen orvosságot. Mert ő az, a ki megsebez és bekötöz; könyvet fakaszt és megvigasztal; a koporsóba küld és felhoz az életre.

Hanem mind verésében, mind gyógyításában csodálatosak az Isten útai! Mózeszel egy érez kígyót készítettett, egé-

szen olyat, mint a milyenek a népet marták, ezt feltétette póznára, a Lévi nemzetségének kereszt alakú zászló-nyelére, hogy a ki arra tekint, meggyógyúl. Sokan bosszúsággal útásították el ezt az orvosságot. Nem, nem, ők nem tekintenek fel az érez-kígyóra, hiszen az az ő fájdalmuk kigúnyolása volna, hogy ők kinjaik közepette kinjaik okozójára tekintsenek, s attól várjanak gyógyulást! Elfördították tekintetöket a keresztől és meghaltak. De voltak sokan alázatos lelkek is, a kik nem értették a felemelt kígyó titkát, de nem is keresték, hanem úgy gondolkoztak, hogy az Istent nem szabad meghazudtolniok, tehát ha ő azt mondta, hogy a kik az érez-kígyóra tekintenek, meggyógyúlnak, akkor azoknak meg kell gyógyúlni. Ebben az erős hitben emelték tekintetöket szenvedéseik közben a keresztre és csodák-csodája — meggyógyúltak.

Kedves hallgatóim, titeket nem martak még meg ezek a tüzes kígyók? Bizonyára igen. Mert az édes szavú csábító kígyó után nyomon járnak a mérges tüzes kígyók. S a kígyó elejt, a tüzes kígyó megmar. Te mégy a kígyó után, elkövedted a bűnt, hasznot, élvezetet várva tőle, s kárt, kínt találsz helyette, mert a mint elestél, rögtön ott a tüzes kígyó, égető, gyötrő, ölé mérget árasztva rád. A bűn büntetése ez. A betegség fájdalma, a csalódás keserősége, a vágy eposztó lángja, a szolgaság megalázó bilincse, a köny égetése, mind, mind ilyen tüzes kígyó, s minden, a mi bánt, nyugtalanít, keserít, fáj, szóval minden, a mit az élet terhének nevezünk. A bűn terhe ez. Ezt emelte fel Mózes annak az érezkígyónak képeben jelül, hogy a ki a bűnök büntetését, az élet nyomorúságát úgy tekinti, mint az igazi, a legnagyobb betegség ellen, a bűn ellen való orvosságot, az meggyógyúl. Azt jelenti az a felemelt kígyó, hogy a bűn büntetése fájdalom, zsoldja halál és ezt az ember semmiképen el nem kerülheti, de az Isten eltörölheti, fára feszítheti e rettentő következményeket mindazokra nézve, a kik az ő bocsánatát, gyógyítását alázatos hittel elfogadják. Így lett ez a Krisztus eljövételének második jele, mert azt mondja az Ur: »miképen Mózes felemelte a kígyót a pusztában, aképen kell az ember fiának is felemeltetni.«

Igen, a Lévi nemzetségének zászlónyelén a kígyóban csak jelképileg; de a Golgotha keresztjén a Krisztusban valósággal megfeszítettett a bűn minden kinzó terhe, a félelem, a fájdalom, a keserűség, a halál, — hát miért huzcolnók tovább ez iszonyú terhet? Szomorúság vett körül, fájdalom, félelem, bánat? Mardosnak a tüzes kígyók? A halál félelmei, a pokol kínjai gyötrik lelkedet? Tekints a Krisztus keresztjére és élsz. Ámen.

A Messiás személye.

(És. XI, 1, 2. — és LIII, 2–7. v.)

Betöltötte az ember a földet, mint viruló erdő, hatalmas tölgyek, sudár fenyők, deli czédrusok. Ézsaiás próféta, az ószövetség evangélistája elmerült e rengeteg erdő szemléletébe. Vissza tekintett a múltba, fülébe csengett a szent ígért az asszony magváról, látta, hogy Isten hogy menti meg ezt az ígértet a Nőé bárkáján, hogy ábrázolja ki a pusztában a kigyó felemelésével. Aztán a jelenre tekintett. A rengeteg erdő zúgása ütötte meg fülét: árvák sírása, haldoklók nyögése. Megmozdul az erdő, vér fakad nyomában, házak üszke füstöl, tölgyek, virágok dőlnek halomba. És ez így van napról napra. E szomorú képtől elfordulva, a jövőbe tekint. Egy pillantása átezikázik a jövő évek, századok, ezredek útkos homályán. Im vad rohanással ellenség közelg. A Libanon czédrusai letarolva. A szent város falai romban. Isai törzse, melyhez az ígértetek köttettek, földig lecsonkolva. Dávid dicsó háza, melyből a másik Dávidot, a szabadító királyt várták, bújdosó, szegény. Az emberek egymás ellen támadnak, s az emberiség hatalmas élő fáját a ronda férgek emésztik, és a fának minden ága, levele, virága, még rügyc is átkot lehel az egek egére. Rettegjetek, rettegjetek, mert ime jó az erős bosszúálló Isten, völgy betelik, hegy lesúlyed tekintete előtt, vaskarja már vagdalja a fa ágait, már a gyökérre tette a fejszét, már villan a fejsze —

És ág sarjad a letarolt, az elveszettnek hitt törzsből. A gyökérből, a föld alól tör elő a hajtás, sudárba szökken, és koronája a felleőket éri. Mert nem lehet semmivé az Isten szava. A fejsze a fa tövére vettetett, de ez a kis hajtás nem engedni lesúlytani. Az Úrnak karja még felemelve, de Isai sarja

felfogja csapásait. Az égből dörög, villámlik a harag, de a kegyelem szárnya, mint erős paizs óvja a föld remegő gyermekét. A bűn, nyomor, halál még dúl e földön; de szembe áll vele az asszony magva, az Isai sarja, a második Dávid, a Mesiás, a Mesiásban maga az Isten. Mert magának az Istennek lelke pihent meg ő rajta. Nem csak ihlette őt, hanem megpihent rajta, benne lakozott a maga egész teljeségében, minden gazdagságával és tökéletességével. A bölcsességnek lelke, mely belát a dolgok mélyébe, a föld gyomrába és az ég végtelenségébe, ismeri az élet titkát s a halál rejtelmét, ez a roppant világ, és a mi szívünk kis világa nyitott könyv előtte. Az értelemnek lelke, mely előtt két porszem nincs egyforma, mely a viruló rétek virág tengerének égbe szálló illat felhőjéből külön választja a rózsa illatát, és az ibolyáét, — s az ének égbe szálló hármóniájából külön válogatja az övéinek sohajtásait, a kiket névszerint ismer, mely a természetben és a szívben egyaránt éles szemekkel különbözteti meg a jót a rossztól. Rajta pihent meg a tanács lelke, mely az élet téveterg útain bolyongókat jó útra vezérli, a kétséggel küzdőket ó elhatározásra bírja, a segítségben járók előtt vezéricsillag gyanánt tündöklök. És az erő lelke, mely nemesak jó tanácsot ad, hanem segítséget is, a küzdelemben bátorságot, a fáradalmakban kitartást, a szenvedésekben türelmet. És rajta pihent meg az Úr ismeretének és félelmének lelke, mert soha senki az Istent szemtől szembe nem látta, csak ő, a ki egy vele, és soha senki olyan tiszta alázattal nem tisztelte az Atyát, mint ő, a ki dicsőségének részese.

És felvillannak a jövőbe néző szemek, és megdobban a honáért érző szív... Boldog a kor, mely ezt megláthatja, boldog a nemzet, melynek ilyen királya lesz! S csak néz, csak néz abba a boldog jövőbe, boldogan, elragadtatással, — mennyi remény, mennyi dicsőség, fény, ragyogás! De egyszerre elcsóttétül előtte minden. Ott, ott a távolban sötét halom emelkedik. Egy megtört alak keresztet vonzol. Kalapácsütések hangzanak tompán, vészesen. Vad szitok zúg felSze-lid sohaj lebben. Elvégeztetett. Ilyen király! Ilyen nép! j

Ott a kereszt körül a tolongás mind nagyobb lesz, és moraj kél a sokaság ajkán, szitok, átok, sírás, halleluja. Ki-

beszélhetetlen zűrzavar. Majd érthető hangok ütik meg Ésaías füleit a távol jövőből.

Isten előtt úgy nőtt fel, mint egy szép sudár fa, a ki-
aszott, sovány mostoha földből nőtt ki, koronája mégis égbe
nyúlott. De csak Isten előtt. Mi előttünk nem. Nem volt hősi,
harczias alakja, mely megnyert volna; nem volt dísze, fény,
pompa, hatalom nem övezte, mely meghódított volna; rá néz-
tünk, de semmi olyan nem volt sem arczán, sem tekinteté-
ben, sem szavaiban, a mi emberek előtt kívánatos lehetett
volna. Sőt ellenkezőleg. Minden, a mit mondott, oly idegen
volt szívünknek, oly érthetetlen lelkünknek, oly gyűlöletes
érzékiességünknek. Az emberek megvetették, az erős, a tanúlt,
a tekintélyes férfiak elhagyták, ellene törtek. Olyan szánal-
mas volt egész megjelenése. Arczán a mély, kínos fájdalmak
boruja sötétlett; szeme sorvasztó lázbau égett, mint a ki va-
lami nagy, fájdalmas, gyógyíthatatlan betegséget hordoz, mint
a ki a halál csiráját hordja testében; még rá nézni sem volt
jó, azok a lázban égő szemek lángot löveltek, az a láng át-
hatotta a sziveket, gyújtott, égetett, -- mindenki kerülte ezt
a tekintetet, mi is elrejtettük előle orcánkat. Nem tudtuk
kiállani tekintetét. Mindenki megvetette. Lázás rajongó. Ér-
telmetlen bolondságokat, éktelen káromlásokat szóló. Lázító.
Csaló. Így beszéltek róla az emberek. Mi is lenéztük őt. Sem-
mire sem becsültük

De kiknek ajkáról hallja a próféta e rettenetes szavakat?
Azokéről, a kik ott a kereszt körül zavarognak, a Golgotán,
mely Sionná lett, a kereszt körül, mely a szövetség oszlopává
lett, a világtörténelem központjává lett. A föld négy szele
felől összegyűlt Izráéléről, a pogányokéről, minden nemzete-
kéről, a mienkről. Ne botránkozzatok meg ezen. Hiszen nem
káromkodás van e szavakban, hanem a megtért ember ke-
serű önvádja. Oh, hogy én olyan vak voltam, hogy nem lát-
tam meg szelid arczának szépségét, dicsőségét, ragyogását; oh,
hogy én olyan balga voltam, hogy a rossz akarátú, kevély em-
berek után indulva megvetettem, kerültem, semmire sem be-
csültem azt, a kit szeretnem, keresnem, imádnom kellett volna!
Ti még nem mondtátok el e szavakat? — Boldogok, a kiknek
nincs okuk elmondani; de boldogok, a kik elmondották!

Mert a ki egyszer belátta, hogy ő valaha méltatlanul gondolkozott, beszélt, vagy tanított a Krisztusról, annak a sötétségben már világosság támadt, melynek fényénél nagy és felséges dolgokat lát, melyekről neki szóval és tettel valást tenni öröm és boldogság. Halljátok csak, mit beszél a kereszt alatt álló sokaság.

Valóban a mi betegségünket ő vette el, attól volt a láz tüze szemében, és levette rólunk azt a fájdalmat, gyötrehnet, mely okvetlenül halállal végződött volna, azért volt ő a fájdalom emberc, és mi, balgák, azt hittük, hogy ő büntetéstől sújtott, Isten verte, nyomorúlt! Igen, az volt, de a mi bűneink miatt szögeztetett át szive, a mi vétkeinkért zúzatott össze, és ha a nyomorúság az Isten verése volt rajta, csak azért volt, hogy nekünk szerezzon békességet, és ha megvesszőzték, megkorbácsolták, csak azért, hogy a fájó ütések kék foltja nekünk szerezzon gyógyulást! Mert mi mindnyáján tévelyegtünk, az Isten szent ösvényét elhagyva, a magunk gonosz útain jártunk, s ezért szenvedés, kín, halál várt volna reánk; de Isten őt sújtotta azzal a büntetéssel, a mit mi érdemeltünk ki, s nekünk adta azt a jutalmat, a mit ő érdemelt ki! Igen, a fejsze lesújtott az emberiség nagy élő fájára, de Isai sarját érte a csapás, s a fa megmenekült. De a fának nem minden levele, nem minden ága. Csak az a nép, csak az az ember, a kit e dicső sarj érdemével betakargatott, kinek szivéről saját szivével felfogta a halálos csapást.

Ime, ilyennek látta a jövőbe tekintő Ézsaiás a Messiást ilyennek azokat, a kik az ő keresztje alatt állva a világ nagyjaitól megvetett, bölceitől kigunyolt Jézusban az ő idvezítőjüket ismerik fel. Ti ilyennek látjátok-e őt? Ti felismertétek-e már benne idvezítőöket? Nézzétek, nézzétek, hogy gyötörték, kínozták, milyen vad dühvel, és ő mily szelid türelemmel szenvedett! Mint a mézárszékre vitt báráný, a mi bűneinkért való áldozati báráný, némán tűrte a halál kínjait, és nem nyitotta fel az ő száját. De mégis . igen, felnyitotta. Homlokáról veríték és vér folyt, kezei lábai átszögezve, egész teste vonaglott, s ajka szeliden rebegte: Atyám, bocsáss meg nekik . Oh, boldög az, a kinek Ó a Messiása! Ámen.

A Messiás országa.

(És. LXV, 17–25)

Sötét, nagyon sötét az Ézsaiás prófétát környező világ képe. Az ország földje vértől ázik, az eget égő városok füstje takarja, a gazdag főváros ragyogó fénye nyomort és undok sebeket takar, a nép földönfutó, szomorú. Sírás, zokogás száll az égre, mert a mit a duló ellenség meghagyott, azt elveszi a döghalál, kiragadva a csecsemőt anyja öléből, ki-döntve az ifjút munkája mellől, letörve a férfit élete delén. A nép fárad, de munkája gyümölcsét más élvezi; vet, de más arat, plántál, de más szüretel, — és a kik ma még együtt vannak a szegény, de csendes tűzhely körül, azok holnap már örökre elveszithetik egymást. Vér és füst, jajkiáltás és rettegés, nyomor és halál mindenfelé, és ha a szegény, üldözött nép Istenhez fordul segedelemért: az Úr elrejtí előle arcát.

Ebben a szomorú sötétségben csak egy csillag ragyog a Messiás, ama fényes és szép hajnali csillag. Ézsaiásnak jövőbe néző szemci ő rajta pihennek meg. Látja ezt a hatalmas, igazságos, bölcs és szeretetteljes uralkodót közelíteni. Ragyogó fény árad szelid tekintetéből. Az égre tekint, és megújul az ég, eltűnnek a komor felhők, elül a vihar által felkavart por, eloszlik a fojtó füstfelleg. A földre lép és megújul a föld: nem vér folyik már, hanem üdítő patakok, nem köny áztatja a fűszálat, hanem remegő gyöngyharmat. Új ég, szelid, derült; új föld, üde, balzsamot lehelő, gazdag: új világ, a Messiás országa. Boldog nemzet, mely ezt az országot lakja, a régi, haragos, bús égre, a régi véres, sáros földre, a szenved-

dések e nyomorúlt hazájára nem is emlékszik már, eszébe sem jut többé.

Öröm, vigasság minden felé. Nem haragos menydörgés zeng az égből, hanem az Úr szava, szeliden örüljete! Jeruzsálem, az ország fővárosa csupa örvendezés, a nép maga csupa öröm. Hova lettek a régi könnyek, hova lett a régi nyomor, a bánat, a szomorúság? Eltűnt, nyoma sincs többé. Az Úr mivelte ezt!

Csodálatos ország! A halál vihara nem dúl benne úgy, mint régen, nem töri le a bimbót fájáról, nem szakítja le a rózsát ágáról, nem tépi le a fa koronáját, nem töri le a tölgyet derékban: megvárja, míg a szép, termékeny ős után leborul a szép, hófehér tél. Úgy jön a halál, mint a titokzatosan súhogó őszi levélhullás, mint az édes álom. Anya nem sír itt magzata felett; ifjút nem kísérek sírba a nemzet leányi; atyát, anyát nem sírat hitestárs, árva csak őszhajú aggok térnek a sírba, vénségökkel megelegetten, szeliden hajtva le fejüket a síri vánkosra, mint fáradt ember csendes álomra. Még a bűnösnek is hosszú, hosszú életet ad az Úr, s csak, ha ezt a hosszú életet sem használta megtérésre, akkor éri el az átok.

Ebben az országban is van munka, fáradság, de a hű munkának sikere is van, áldás van a fáradozáson. Nem űznek ki senkit tulajdon házából, melynek minden porszeméhez édes emlékek fűzik; egész évi veritékes munka drága gyümölcsét nem teszi tönkre az Úr csapása egy nap, vagy sokszor egy óra alatt; a ki mit szerzett nehéz munkájával, maga fogyasztja el. És a kik neki fáradozásaiban segítettek jó szóval, erős kézzel, vagy édes gögicséléssel azok segítenek neki az elfogyasztásban is. Milyen édes biztatás van e szavakban: »nem fáradoznak hiában, nem szűlnek hirtelen veszedelemre, magzataik velök maradnak!« Nem teher a munka, nem elviselhetetlen a nyári hő és a téli fagy, ha tudjuk, hogy kikért fáradunk és ha tudjuk, hogy kikért maradunk.

Ebben az országban is van az életnek terhe, mely nehéz; a szívnek vágya, mely épeszt; a léleknek szomorúsága, mely fáj; ebben az országban is könnybe lábbad a szem, s

fakad sohaj a szívből: de ez a teher nem sújt le, hanem edz; ez a vágy nem éget, hanem boldogít; ez a szomorúság csak olyan, mint a nyári felhő, hamar elmuló, és üdítő erőt fakasztó; de ez a könny olyan, mint a reggeli harmat, mit felesókol a napsugár; ez a sohaj olyan, mint az enyhe szellő, mely selytelmes örömekről susog lágyan, édesen. Igen, mert ebben az országban az Isten meghallgatja a könnyörgést. Még ki sem mondom a szót, Ő már felelt reá. A mint megfogant a vágy szívedben, már teljesült. Boldog, nagyon boldog ez ország népe. A ki valaha szenvedett, imádkozott könnyhullatással, annak nem kell többet mondanom, mint azt, hogy az Ur meghallgatja az imádságot. A mi öröm, vágy, boldogság, béke, gazdagság, üdv: az ebben mind benne van.

Még a legvadabb szenvedélyek is megszelidülnek ebben az országban. A vérengző farkas a szelid báránynyal együtt legel; az erős oroszlán a tehénnel együtt eszi a szénát: nyers vad, erőszakos, vérontó, máséra leskelődő emberek szelidekké, alázatosakká, munkásakká lesznek. A kigyó kenyerre pedig a por lesz, nem úgy, mint addig, hogy felemelt fővel járt a bűn, nyíltan úzte éktelenségeit, hanem újra visszatér a porba, a setétség hazájába, s csak az emberi szívek hulladékaiból szedi áldozatait. És nem lesz senki, a ki másnak vesztére tör. Megszűnik ez a vér nélküli, de mégis gyilkos, kínos, és szégyenletes harc, a mit az emberek egymás ellen folytatnak titkon, vagy nyilván. Az önző érdekeknek, a csalásnak, képmutatásnak vége lesz. Szeretet lesz az uralkodó. Az emberek nem egymás vesztén, hanem egymás boldogságán munkálódnak. A virágos rét, az erdős halom, a rendületlen bérez örömjongástól viszhangzik. De hogy is ne? Derült, hosszú élet, megelégedett vénség; sikeres, áldott munkásság; zavartalan családi örömek meghallgatott ima, égbe szálló sóhaj; kölcsönös szeretet az emberek között mit kívánhatna még magúnak ezeken kívül az emberi szív? És ezek mind megadtnak a Messiás országa nemzetének.

De hol van ez az ország? A hol a Messiás, ott az ő országa. Ha ő belép szívedbe; megújul az ég feletted, megújul a föld alattad, elvonul előted a halál fenyegető sötétsége, áldás lesz kezeid munkáján, az Ur megőrzi számodra a te

szeretteidet mind, egy drága szív el nem vész azok közül, a kiket neked adott, és te nem törsz többé senkinek kárára, hanem mindenkinek javát munkálod. Ha ő belép valamely családba az a hajlék a Messiás boldog országa, az Isten megszentelt temploma. A mely városba bevonult: ott a falakat örömkialtás rengeti meg, elnémul a gyász, elmulik a keserv, új élet, új boldogság virul a mohos falak között. A mely országba bevonul mint király, ott elnémul a fegyverzörej, és kél helyette halleluja, ott összetörik a szolgáló-láncz, és szárnyai nőnek a léleknek; ott a gazda nem könyhullatással szántja száraz földjét, nem tövist arat kalász helyett, hanem még a kősziklából is áldás fakad; ott a lánglelkek nem a feneketlen sötétségbe szórják szikráikat hatástalanul, mint a lehulló üstökös, hanem ezer, millió léleknek gyújtanak fáklyát; ott nem holt betűk lesznek a törvények, hanem a szív élő szavai; ott nem tört szíveken keresztül törnek nagyra, a nagyok, hanem a szívek bekötözésével, könyvek felszárításával szolgálnak mindeneknek; ott nincs elhagyott, árva nyomorult, csak nagy, erős, csak boldog lelkek vannak! De hol van ez az ország? Imádkozzatok: Mi Atyánk, jöjjön el a te országod! Ámen.

A tizenkettedik órában.

(Lukács III, 2 17.)

Már sok vért ontottak Izráel fiai, sok könyvet hullattak Jeruzsálem leányai, mióta elhangzott az utolsó ígélet a szabadító felől, — és a Messiás még sem jött el. Az eleven remény gyilkoló epekedéssé lett, az Ur után való édes sóhajtozás lángoló türelmetlenséggé: jöjjön, jöjjön a király, mert ha most el nem jön, soha sem is jön el. És támadtak Messiások, fegyveres vitézek, hősök, kik elszánt seregükkel harezba szálltak a világ hatalmasságával; a hon leányai fonták homlokukra a koszorút, de csak sirjukra tehették. Elestek a harezban. Mind a szép vitézek. Velök együtt mintha a nemzet reményét tették volna sirba, a rájuk hulló hant, mintha a nemzet szívére hullott volna. Mit vártok még tovább? Együgyü reményen, balga vágyódáson mért csüing szivetek? És mégis, mégis, a világ valami titokzatos reménynyel volt tele. Hiában nevettek a gúnyolódók, az öreg Simeon csak azt állta, hogy az ő két vén szeme addig le nem záródik, míg meg nem látja az idevezítőt.

És egyszerre felhangzott a kiáltó szava a pusztában. A tizenkettedik óra üt. Jön a király. Mindjárt itt lesz. Készüljetek fogadására. Hallottátok, mit mondott a próféta hajdan? Itt az idő, hajtsátok végre! Egyengessétek az Ur útait. Vágjátok le a meredek halmot. Töltsétek be a völgyeket. Törjétek össze a nagy darab köveket. Legyen az út egyenes, sima. Mert jó. Minden szem meglátja őt. A kik várván várják és a kik gúnyolódnak felette. Milyen öröm lesz az! És milyen gyötrelem!

Az emberek előtt kezdett valami halvány világosság de-

rengeni. Kezdték sejteni, mit jelent a próféta felhívása. Kezdték félni, hogy ha eljő a Király, az ő kevélységük lesz a halom, a mit le kell vágni, az ő kemény szivők a kő, mit össze kell törni. Seregesen siettek keresztelő Jánoshoz a bűnbánat kereszttségére. De ez nem volt igazi bűnbánat, csak a sejtés félelme. A kígyó porban fetregése volt ez. A megrémített vad meghunyászkodása. És talán böles meghódolás az eljövendő hatalmas király előtt. Hányan vannak ma is, a kik így várják őt! Hátha mégsem mese, a mit a biblia mond? Hátha csakugyan eljő az Ur? Jó minden eshetőségre készen lenni. Tegyük eleget a vallás követelményeinek, bánjuk meg bűneinket itt a templomban, aztán — oda kívül nagy a szabadság! Ezeknek szól keresztelő János szava: vipera fajzat, alattomos, bűnös nemzedék, ki jelentette meg neked, hogy veszedelem következik; ki útasított, hogy menekülj előle?

Igen, a várva várt Messiás kegyelmet, életet, üdvöt hoz, de az haraggá, halállá, átokká lesz azokon, a kik őt nem méltóképen várják. Nem elég a bűnbánat kereszttsége; nem elég az egyes bűnök felett több vagy kevesebb igaz érzéssel elröppent bánkódó sóhajtás; nem elég a haragtól való félelem: megtérés kell, gyümölcsök kellene, tiszta, igaz, hű, hasznos, becsületes élet, alázatos, élő remény kell. Ti abban bizakodtok, hogy Ábrahám fiai vagytok? Isten a kövekből is teremthet fiaikat Ábrahámnak! Ti abban bizakodtok, hogy keresztyén nevet viseltek, s régi őseitek is azt viseltek? Az Isten a csak most megtért vad népek keresztyénsége által már megszentelt titeket. Mert vannak keresztyén gyülekezetek, melyeknek tagjai nem rég még vad pogányok, talán emberevők voltak, s ma a pogányok megtérítésén, a biblia terjesztésén fáradoznak, a miről a mi társadalmunk még hallani sem akar. Ne bizakodjatok hát keresztyén nevetekben, mert ez a bizakodás az a halom, a mit le kell vágni az Ur előtt. A kevély megaláztatik, az alázatos felmagasztaltatik. Alázzatok meg azért magatokat. Mi nem vagyunk Ábrahám igaz fiai, mi nem vagyunk jó keresztyének. Méltatlanok vagyunk arra, hogy hozzánk jöjjön az Ur. Akkor eljő hozzátok. Felemel benneteket. Minden völgy betöltetik, hogy egyenes legyen az Ur útja. Kemény sziveteket pedig törjétek össze,

hogy síma legyen az Ur útja. Mert ő a töredelmes sziveket szereti. Siessetek, siessetek, alázzátok meg magatokat, töredelmes szívvel, teremjetez megtéréshez illő gyümölcsöt, mert a fejsze már a fa gyökerén van, a király mindjárt itt lesz, s a mely fát gyümölcs nélkül talál, arra lesújt a fejsze. A tizenkettedik óra int, még nem késő, térjetez meg!

A Messiás tehát nemcsak kegyelmet, haragot is hoz. Ezt a haragot megtéréssel lehet elkerülni, a kegyelmet megtérései lehet megnyerni. De hát miben álljon ez a megtérés? Mit cselekedjünk? Ezt kérdezte a sokaság keresztelő Jánostól. Ezt kórdi ma is Rövid reá a felelet. Mit cselekedjünk? Jót. A ruhátlanak ruhát adjatok, az éhezőnek kenyeret. A sokaság ezzel a felelettel meg is elégedett, de a vámszedők és a katonák úgy érezték, hogy nekik több teher van lelkükön, mint a többiekén, tehát nekik ezenkívül még valami mást is kell tenni. Keresztelő János azt mondja, nem. A vámszedő ne szedjen több vámot, mint a mit a törvény rendel; a katona ne harcsozjon a békés polgárok ellen, ne zsaroljon, hanem elégedjék meg zsoldjával. Mit tesz ez? Azt, hogy teljesitse mindenki a maga kötelességét hiven, lelkiismeretesen és becsületesen. Tehát hű munka, lelkiismereteség, kötelességtudás és e mellett a jótékonyaság szives gyakorlása azok a gyümölcsök, a mikkel az Urat várni kell. Ezek teszik az emberi életet igazán emberi léletté.

E világi léletről kevés ember táplál ily magasztos felfogást. Csak a szemnek dolgozik mindenki, s az élet vad harcsozában az önzés nyers szava túlharsogja a lelkiismeret hangját és kötelességről ki beszél ma? — hivatal kell, állás kell mindenkinek, de nem azért, hogy használjon a hazának, hanem hogy helyzetét kizsákmányolja; a jótékonyaság pedig képmutatás, mulatnak, táncsoznak a jómoduak a szegények javára. Nevetni lehetne ezen, ha oly siralmas nem volna. Heje-hujával nyomni el a nyomor sóhaját, táncsozzal törölni le a könyeket! De a ki a társadalomnak e mély romlottságát meglátja s őszintén feltárja: az gyűlöletes ember. A ki pedig hiven munkálkodik, lelkiismeretesen veszi hivatását, a maga önző érdekeinél előbbre valónak tartja hivatalos kötelességét, a ki mulatság nélkül, tánc nélkül, tisztán szeretetből tesz

jót, az képmutató, vagy bolond a világ szemében. És ugyan ki akarna képmutatónak, vagy bolondnak látszani?

Fájdalom, ez mindig így volt. Csakhogy volt idő, mikor kívánatosnak, szépnek, szentnek tartották Keresztelő Jánosnak ezt a magasztos felfogását, bár életökkel kevesen valószínűsítették is meg. Szavai oly felségeseknek, oly istenieknek tetszettek, hogy a körülállók azt hitték, hogy ő az a Krisztus, a kit vártak. Csak a Messiás taníthat ily felséges igazságokat, a miket ők az ő bölceiktől, irástudóiktól nem hallottak még. Tégy jót, s teljesítsd hivatalos kötelességedet; in ez a Messiás parancsa, nem lehet más, ez fogja e földön az Isten országát létesíteni. Ne csodálkozzatok ezen, kedves hallgatóim, hiszen még ma is vannak, a kik így gondolkoznak s így tanítanak.

Pedig ez csak viz, azt mondja keresztelő János, a mivel keresztel. Közönséges emberi felfogás. Szép, nemes, dicsőretre méltó, de csak emberi. Csak arra való, hogy ezzel várjuk azt, a ki eljövendő. Mert bizony az Úr csak azokhoz jön el, a kik így várják őt, nem a hanyagokhoz, lelkiismeretlenekhez, nem a léhákhoz, szivtelenekhez. És a kikhez eljön azokat megkereszteli Szentlélekkel és tüzzel. Az örökélet lelkével és az igaz bölcsességnek és igaz szeretetnek lángoló tüzével. Ez az, a mit Jézus hoz a földre, a mit egyedül általa lehet megnyerni. Oh, ha én azt nektek el tudnám mondani, hogy mi ez a lélek, mi ez a tűz; ha én le tudnám előtettek rajzolni azt a boldog, dicső, szép országot, a minek kapuit ez a választottak előtt feltárja; ha el tudnám számlálni azokat a drága, soha el nem múló kincseket, a miket ez nekünk ad; ha el tudnám mondani, mennyi bölcsességet, mennyi szeretetet, mennyi igazságot, mennyi bátorságot, mennyi szentséget hoz ez a szívbe; — de nem tudom. Szegény erre z emberi nyelv. A menny egész gazdagsága költözik a szegény emberi szívbe, s a szegény emberi nyelv ki nem beszélheti ezt a gazdagságot. Az ajkak némák, csak a lélek sóhajt kibeszélhetetlen fohászokodásokkal! (Róm. VIII. 26.)

Én sem szólok hát e lélek titkos mélységeiről. Csak egyet mondok. Nézzétek, a világ szérűjének ura gabonáját szórja. Viszi a szél a polyvát, az ocsút, az olthatatlan tűzbe.

Nem szemét az mind, a mi a tüzre vettetik, hanem szép, tiszta polyva. Még szem is van közte, csakhogy üres. Ezek azok, a kik csak a János keresztségét vették, a kik csak vízzel kereszteltettek meg. Bünösök és magukat igazaknak tartók, világ előtt tekintélyesek, bölcssek, becsületes életűek. A mag pedig a csűrbe takartatik. Ezek azok, a kik vették a lélek és tűz keresztségét. Mind gyarló, tudatlan emberek, de a lélek által mindnyájan szentek és bölcssek. Nehéz, teljes, tartalmas, értékes buzaszem valamenynyi, mert egy sem maga van, mindegyikének szívében ott van a Krisztus. Most már válasszatok. Vigyázzatok! Imádkozzatok. Jövel azért Uram Jézus! Ámen.

Az utolsó próféta.

(Ján. I., 19—29.)

Leesik a harmat az eltikkadt földre. A hajló fűszálak, a hervadt virágok nem tudják, mi történt; csak azt érzik, hogy újra élnek, s vidáman felemelik szomoruan lehajlott fejüket. Az édes napsugár beszűrődik a sötét oduba. A sötétséghez szokott lakók nem tudják mi történt, csak elkezdenek nyugtalanzkodni, zümmögni, féltik birodalmukat, attól a megfoghatatlan, megnevezhetetlen csodától, a mi oda befurakodott, attól a kis napsugártól. Valami ilyen történhetett Jeruzsálemben is, mert valami kimondhatatlan érzés vett erőt a lelkeken, öröm-e, félelem-e, ki tudná megmondani. A szorongó lelkek felvidulnak, a vidámak elkomolyodnak. Az emberek jönnek-mennek, egész rajokban vonulnak ki a Jordánhoz, s valami sajtósággal, titokzatos komolysággal, és mégis vidáman térnek vissza. A nagy papok csodálkoznak, az írásmagyarázók lehorgasztott fővel járnak az utcán.

Mi történt? Egy ember keresztel a Jordán vizében. Különös ember. Ruhája szőrcsuha, eledele sáska, vadméz, itala reggeli harmat. Nem hajlong a nagyok udvarán, mert erős dereka képtelen meghajolni, nem keresi a nép kegyét, mert kemény egyenes lelke képtelen hizelkedni, hanem viperának nevezi hallgatóit, szemökre hányja bűneiket, fenyegeti őket, hogy a fejsze már a fa gyökerére vettetett, inti őket, hogy bűnbánat által kerüljék el a csapást. És mégis oly sokan hallgatják. Igen, mert azt hirdeti, hogy elközelített a mennyek országa. Az a rég megígért, az a dicső ország, melynek eljöveteleért ezrek, milliók imája szállt égbe naponként, mégis

mikor eljött, oly kevesen fogadták örömmel. A papok, írás-magyarázók, az előkelők pedig bár nagyon ohajtották ez ország eljövételét; de épen nem ily hamar, az ő idejökben. Hiszen olyan szép az élet, olyan okosan van a világ berendezve! Az emberek egy része a fát plántálja, más része gyümölcsét eszi; egy része bekötött szemmel jár, más része lát ő helyette is, olyan szép ez, minek ezt megváltoztatni? És ki tudja, hogy az új király meghagyja-e a polczon a régieket, vagy újakat emel helyökbe?

A papi tanács összeült, s követeket küldött keresztelő Jánoshoz, felsőbb és alsóbb rangú papokat. Te kicsoda vagy? A kérdésből látszott, hogy a papok őt sejtik a Messiásnak. Mert másnak ugyan kinek is volna joga bűnbánatra inteni, keresztelni, és az Isten országát hirdetni. Jánosra nagy volt a kísértés, hogy elfogadjá a méltóságot, a mivel gyanúsították. De az ő egyenes lelke egy pillanatig sem habozott. Ő nem az, a kinek sejtik, ő nem magát prédikálja, nem a maga dicsőségét keresi. Hány ember van pedig ma is, a ki ekkora önmehtagadásra nem képes, a ki szóval és cselekedettel állítólag a Krisztust predikálja ugyan, de minden szavával és tettével a maga dicsőségét keresi. Senki sem sejtí, hogy ő a Messiás, de ő úgy sejtí, hogy neki mint valami új Messiásnak, új világosságra kell vezetni a világot.

A nagy hévvel mondott és nagyon határozott tagadó felelet meglepte a küldötteket. Most már még kíváncsibbak, hogy ki lehet ez a titokzatos személy. Azt tudták, hogy a Messiás előtt vissza jő Illyés, vagy Mózes, vagy Jeremiás. Rájuk ez is kellemetlen volna. Pedig mégis úgy lesz bizonyosan. Szemében a tűz, szívében a rendületlen bátorság, lelkében a kiméletlen egyenesség Illyést árulja el; a törvény szigorú felfogása, a méltóság, az ítélettel Mózesre vall; az országért való aggódás, a bűnbánat patakzó könyje Jeremiást sejteti. Ki vagy hát te, talán Illyés? Nem. Hát talán az a próféta, a kinek a Messiás előtt vissza kell jönni, akár Mózes akár Jeremiás? Nem. De hát valaki csak vagy, mondj valamit magadról, hogy hírt vihessünk küldöinknek. Ki vagy te? Ma is ez az első kérdése mindenkinek, de kivált az előkelőknek, vezetőknek mind azokhoz, a kik szavokat, tehetségüket

a köz javára értékesíteni akarják. Ezzel a kérdéssel vitték máglyára az első keresztyén vértanúkat; ezzel az inquisitio kínzó kamrájába a Krisztus vitézeit; ezzel gályákra a magyar hitvallókat; ezzel, fonta a sötétség a mártírság koszorúit, ezzel gyújtogatta a máglyát, ezzel törte szárnyát annyi nagy léleknek, ezzel oltott ki annyi fényes csillagot! Állj fel most, mond szemébe a társadalomnak, hogy hazug alapokon áll, hogy léha, hogy hitvány, hogy a bűn eláradott már egész testén, hogy ideje volna szilárd alapra helyezkedni, — ne félj, most nem visznek vérpadra, csak azt kérdik: ki vagy te? — és szemedbe kacagnak. A ki nem oszlop, nem elismert nagyság, a ki nem ebből a világból való hús és vér, hogy meri az szavát felemelni? Oh, az emberi tudatlanság köde sűrűbb, sötétebb, mint a legharagosabb felhő, mert a felhőn keresztül tör a villám, a futó csillag; de ez a sűrű köd eltakarja, megfojtja a szív és lélek legnemesebb lángját. Az emberiség haladásának útja lánglelkek tört szívével van kirakva.

Kiáltó szó vagyok a pusztában, azt mondja keresztelő János. A bűnbánatról, az Isten országáról, a Krisztusról, a lélek igazi javáról, a való boldogságról, a tökéletes bölcseségről szóló szavak a pusztában hangzanak el. Száz meg ezer ember közt szólj, zsúfolt templomban szólj; pusztában hangzanak el szavaid, ha az igazságot prédikálsz. Egyengessétek az Úrnak útait! Száll, száll ez a szó, ezer ajkról, madár-szárnynon, zsúfolt templomokon, népes városokon — sivatag pusztákon keresztül. Bele ütődik millió szívbe, de csak néhány ad reá viszhangot, a többi kő, kő, kő

Egyengessétek az Úrnak útait! De ki hatalmazott téged erre fel? Azt kérdik keresztelő Jánostól a küldöttek, a kik a farizeusok közül valók voltak. Ha te nem vagy a Messiás, sem az ő előtte való próféta, mi jogon mersz te bűnbánatot hirdetni, keresztelni, hogy mered az Úr útait egyengetni? Van a papi tanácstól meghatalmazásod? Kérdezzétek az esőt, ki bízta rá, hogy cseppjeivel megtisztítsa a levegőt a portól, felüldítse az elepedt virágokat; kérdezzétek meg a napsugárt, ki bízta rá, hogy életet támaszson a kihalt földön. Ki vagy te, ki adta neked a hatalmat? Ezt még soha sem kérdezték meg az emberek a sötétség, bűn, romlás, halál bajnokaitól;

de mindig megkérdezték, ma is megkérdik a világosság, igazság, gyógyulás és élet vitézeitől.

Ki adta a hatalmat? Az, a kit ti nem tudtok. Köztetek van már, de nem ismeritek, eljött hozzátok, de be nem vettétek. Keresztelő János óta erre a kérdésre mindig ez a felelet. Mert a többi proféták azt hirdették, a ki eljövendő, ő pedig azt hirdette, a ki eljött, de az emberek nem ismerik. Melyik nehezebb? Hirdetni azt, a ki a távol jövőben fog eljönni, a kinek eljövételét ennél fogva nem hiszik az emberek, — nehéz lehetett; de hirdetni azt, a ki itt van, a kit látok, a kinek hallom szavát, érzem szive dobogását, keze erejét, hirdetni azt, a ki világít, mint a nap, és még sem látják az emberek, ez fájó, ez keserves. Látom a sebet, a nyomort, a halált, s látom a mindenható szabadítót, de mikor a haldoklót hozzá akarom vezetni, az szemembe kaczag, s azt mondja: te képzelődöl; — ez nagyobb lehet Jeremiás fájdalmánál.

Én azért azt mondom, hogy a proféták mind nagyon sokat szenvedtek, de keresztelő János, az utolsó proféta, valamennyinél többet. Többet még Jeremiásnál is, a kit a régi atyák a legtöbbit szenvedett profétának neveztek. Láttátok volna azt az arcátlan gúnyt, a mi a szemekből reá lövelt, az arcokról reá sötétlett! Itt van köztetek, és ti nem tudjátok! Itt van a főpap, csak közönséges ember, de a legutolsó gyermek is tudja Jeruzsáomben. Itt van a legegyszerűbb írásmagyarázó; ki ne ismerné őt közülünk? A Messiás ha eljő, nem ilyen szőrcsuhás, szegény, sáskával élő pusztai embert küld maga előtt követül; akkor megvillan az ég, megrendül a föld, koronák hullanak előtte porba, és a világnak mind a négy szelén meglátja őt minden szem! Csodálatos, a kik az imént még attól félték, hogy hátha keresztelő János maga a Messiás: azok most, hogy aggodalmaik megnyugtatót nyertek, még a Messiás előhírnökének is kicsinylik őt. A proféta ebben maga is egyet ért velök. Ő valóban kicsiny nem csak arra, hogy a Messiás előhírnöke legyen, hanem még arra is, hogy az ő saruját lehúzza, hogy neki legutolsó szolgája legyen. Hanem annál nagyobb, annál hatalmasabb és dicsőbb aztán az, a kit ő hirdet, a ki ott van már, de a nép nem látja.

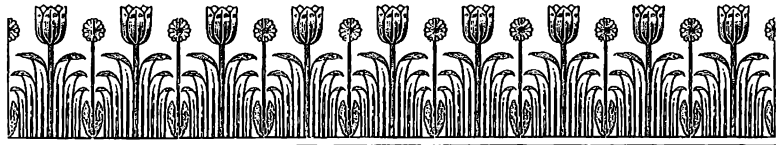
De van-e annál nagyobb, dicsőbb, mintha azt, a ki arra

sem méltó, hogy az Úr sarúját megoldja; az ő dicsőségének hirdetésével bizza meg az Isten? Itt, itt érezzük igazán, hogy az alázatos felmagasztaltatik, mert minél kisebbnek érzi magát valaki az Úr előtt, annál nagyobb lesz az Úr által. Hirdes- sétek hát bátran a hitetlen világnak, hogy itt van az Úr, itt, itt, közöttetek; — és ha kigúnyolnak, lenéznek, megvetnek benneteket, ti ne mondjatok ellent, alázkodjatok még mélyebbre, ha kevésre becsülnek, ti semminek állítsátok magatokat: ak- kor eljő az Úr, és felemel, és tesz valamivé benneteket!

Nézzétek, már közeledik keresztelő Jánoshoz. Figyelje- tek. Ez a világtörténelem legünnepélyesebb pillanata. Ott áll az utolsó próféta. A kit a többi próféták lelki szemeikkel láttak a messze jövőben, azt ő testi szemeivel látja most. Látja közeledni. Felemeli kezét. Reá mutat. »Ime, ez az Istennek ama báránya, ki elveszi e világ bűneit!«

Az ünnepélyes szavak elhangzottak. Aztán? Jánost oda hagyták tanítványai, kik e nyilatkozatot hallották. Jézushoz mentek. S aztán — börtönbe vetették keresztelő Jánost. Le- fejezték Élete vezeklés volt. Szava pusztában hangzott el. Halála mártirhalál volt. Ez a próféták élete, vége.

És mégis. Boldog mester, a ki két tanítványát a Krisz- tushoz vezethette! Ámen.

Jézus születése.

(Lukács II, 1–7)

Dávid király hatalma tudatában megfélekedzvéen arról, hogy Isten a tulajdonképeni király, kinél az alattvalók az utolsó főig számon vannak: számba vétette a népet. Isten szigorú büntetéssel sújtotta ezért őt. Mert véték az Isten népet, mint valami lelketlen dolgot, vagyont, jószágot, megolvadni, lajstromba venni, s nagy lealázás az Isten képére teremtet embert egyszerűen csak adóalanyuk tekinteni. Ezt a megalázást most nem saját királya, hanem ellensége, a hódító római császár követte el Isten népével. De talán el is felejtette már az Úr az ő választott népét, hogy nem hárítja el tőle ezt a gyalázatot; talán el is fáradt már szent karja, hogy le nem sújt a kevély császárra! ? Ilyen gyalázat még soha sem érte a népet. Salumanassár összetörte, Nabukadnezár fogságra vitte, Baltazár megfertőztette a templom szent edényeit; — de Augusztus a többi népek közé sorozta, megolvastatta, lajstromba szedette Ábrahám fiait, az ígélet örököseit!

De ne felejtsd el, Sion, hogy Augusztus is csak eszköz az Úr kezében, mint a többiek voltak. A maga hatalmának emelésére adta ki megalázó parancsait, hadd lássa mennyi népe van, mennyi adót vethet reá, mennyi katonát várhat tőle; de ő nem ismeri az Úr tanácsát, nem tudja, mit tesz. Szülötte földre rendel mindenkit, hogy teljesüljön az ígélet, Bethlehemben szülessék a várt Messiás; összeirat minden nemzeteket, hogy az Úr azt mondja reá: ez mind az én népem! Ime, a maga dicsőségét kereste, és az Istenre szállt a dicsőség! Nézzétek a hatalmas császárt, a világ urát, kinek

kegyeit milliók keresik, haragját milliók rettegik: milyen kis porszem, milyen semmi az Isten előtt! Valóban, csodálatosak az Úrnak útai, a ki sokszor ellensége által hajtatja végre örök tanácsát; a ki a nagyok kicsiségét az ő hatalmas cselckedeteikben mutatja meg; a ki a szegényeket az ő alázatosságuk által emeli fell

A hatalmas császár parancsa mozgalomba hozta az egész birodalmat. A szülőhelyükről elszármazott polgárok megindultak hazájuk felé, rég nem látott rokonaik közé. Ezek között volt József is, ki Bethlehemből Názáretbe költözött, s most a népszámlálásra haza kellett mennie. Szegény ember. Egyszerű építő-mester. Fáradt, porlepte. A sziklás, rögös úton való hosszú gyaloglás kimerítette. És vele megy Mária is, az ő jegyese. Ki mondaná meg e szegény porlepte útasokról, hogy királyi családból valók? Dávid hatalmának, fényének, dicsőségének legkisebb nyoma sincs rajtuk. Milyen ellentét e szegény, egyszerű pár a hatalmas római császárhoz! Külsőleg mennyivel kisebbek, belsőleg mennyivel nagyobbak annál! Az kevély, hatalmas, gazdag, a ki félvilág felett rendelkezik; de nem ismeri azt a kezet, mely őt tetszése szerint felemelheti, vagy lesújthatja: ezek alsó rendű, alázatos szegény emberek; de ismerik Istennek legdrágább titkát, legszentebb tanácsát és Mária szive alatt hordozza az üdvösség dicső fejedelmét! Oh, mennyivel gazdagabbak ők minden királynál és császárnál! A legszentebb titok birtoka a legszentebb szeretettel kötötte egybe sziveiket. És mégis azt kérdik a tudósok, miért ment Mária Betlehembe, erre a hosszú, nehéz, s reá nézve különösen fárasztó útra, mikor a nőknek törvény értelmében nem kellett személyesen megjelenniök. A ki ezt kérdi, nem ismeri a szeretet hatalmát. Az csak a szerelmet ismeri, a miről a költők dala szól, a mi olyan, mint a virág. Ez nem él meg Názárettől Betlehemig. De a tiszta, az igazi szeretet, az Isten szeretete, soha el nem fogy. Miért ment Mária Betlehembe? Hát eleresztette volna hosszú, fáradságos útjára egyedül őt, az egyetlent, a ki ebben az ellenséges, gyűlölködő világban őt megértette? Hát József magára tudta volna hagyni hosszú időre azt, a kit az Isten a világ legdrágább titkával együtt reá bízott?

Tehát ketten vándorolnak a hosszú, fáradságos úton. S mikor útazásuk ezéljához érnek, akkor sem találnak kényelmes pihenést. Rokonaik bizonyára voltak még Betlehemben. De nem találtak szállást sem ezeknél, sem a vendéglőben. Miért? Ki tudná megmondani? Talán már sok vendég volt akkor a kis városban, talán homlokukra volt írva, hogy ezek az Isten emberei? Az Isten emberei pedig e világon soha sem találtak szívélyes fogadtatásra. Jövevények és zsellérek ők e földön.

Betlehemben több időt töltöttek, részint, hogy kipihenjék a hosszú út fáradalmait, részint, mert itt teltek be Mária napjai. »Szülé azért az ő első szülött fiát, és bepólálá őt, és helyhezteté a jászolba; mivelhogy nem vala nékik helyek a vendégfogadó háznál.« Kedves hallgatóim! Az apokrifus evangéliumok is leírták Jézus születését, a világtörténelem e legfelségesebb és legbájosabb jelenetét, és felékesítették a rendkívüliség rikító vonásaival; szóltak róla nagy szónokok, írók és felékesíték az igaz érzés minden virágával, a lángelme minden sugarával: de így, mint itt van, még nem beszélte el senki. Így csak az Isten tud elbeszélni. Tanuljátok meg ezt a verset könyv nélkül, véssétek szivetekbe mélyen, lebegjen szemeitek előtt folyton, mintha az égre volna felírva lángbetűkkel! Az egész világtörténet benne van ebben a kis versben. Nem az, a melyik a harszó, hódító királyokról szól, hanem az, a melyik a békesség szabadító királyáról szól. Nem az, a melyik azokról szól, a kik szolgálk által veszik számba alattvalóikat, hogy pénz- és véráldozatot vegyenek tőlük; hanem az, a melyik arról szól, a ki tulajdon Fia által keresi fel személyesen alattvalóit, hogy gazdagságot, véráldozatot ajánljon fel nekik.

Nincs ebben a leírásban egy felesleges, egy tisztán csak ékességre szánt szó. Minden valóság, minden igazság. Valaki azt mondta egyszer, úgy hasonlít ez a szépírók ékes leírásaihoz, mint a nap a görögtűzhöz. E kevés egyszerű szó milyen világosságot áraszt! Ime előttünk az istálló, a kis jászol, a kis gyermek. Olyan, mint a többi. Tehetetlen, gyenge. Pólyában fekszik. És ez a kis gyermek a királyok királya! Ez az istálló telve az Isten dicsőségével, ez a jászol minden kincs-

csel és gazdagsággal! Ez a jászol-bölcső világosabban hirdeti az Isten hatalmát, mint az égbe nyúló hegyek, a zúgó tengerek, a végtelen világok, mert az a kis gyermek a legnagyobb, az egyetlen csoda, melyet az Úr hatalma hozott létre. A többi csoda mind ő általa és ő reá nézve történt. — Itt ragyog legszebb fényvel az Isten bölcsessége, a ki a legal kalmassabb időben, a legalkalmassabb módon küldte el az ő Fiát. Vagy jobban mondva: a ki az óta, hogy az ígélet első szava elhangzott, az özönvíz által, az egyiptomi szolgaság, a babyloni fogság által, a nagy görög király hódításai, az ő utódainak borzasztó kegyetlenségei által, a római császárok hatalmaskodásai által, minden emberi ellenségeskedés, nagyratörés felhasználásával ily bölcsen elkészítette az idők teljességét, melyben a szent ígéreteket teljesítette. Itt látod az Isten hűségét, igazságát, a ki ígéletét a szó szoros értelmében teljesíti. Itt az ő szentségét, a ki a váltság művének szent titkát, Mária anyaságát, melylyel az édes anyai méltóságot oly nagy dicsőségre emelte; a hitetlen, alacsony érzésű világ elől el rejtette. Innen sugárzik ki legéltetőbb meleggel Isten szeretete. Lutherről jegyeztetett fel, hogy egyszer, karácsony estéjén, mikor karácsonyi prédikációja felett elmélkedett, s érzelmeibe, gondolataiba mélyen elmerült; felesége oda vitte neki legkisebb, pólyás gyermeküket, hogy tartsa addig, míg ő a háztartás sürgős dolgait elvégzi. Luthert nagyon kellemetlenül érintette ez az eset. Úgy érezte, mintha a felhők közül esett volna a földre. De mégis csak karjára vette a kis gyermeket. Aztán úgy elnézte. Milyen kicsiny. Milyen gyenge. Milyen tehetetlen. Aztán eszébe jutott, hogy a mindenható Isten ilyen kis gyermekké lett érettünk! És soha olyan szép prédikációt nem mondott, mint másnap. Valóban, a virágos föld, mely táplál, a csillagos ég, mely betakar, és e világ minden porszeme, minden vizcseppje az Isten nagy szeretetét hirdeti; de semmi sem oly ékesszólóan, oly igazán, mint a betlehemi jászol-bölcső. Innen árad szét az Isten kegyelme, a ki oda hagyta fényes mennyei dicsőségét, és e sötét földre szállt, szolgai testet vevén magára, hogy minket a gyalázatból dicsőségre emeljen; szegénynyé lett, hogy minket gazdaggá tegyen; halandó testbe öltözött, hogy életet adjon;

bűnt, terhet, nyavalyát, halált vett magára, hogy nekünk idvességet szerezzen.

A menny világossága, dicsősége és boldogsága ; az Isten hatalma, bölcsessége, hűsége, szentsége, szeretete és kegyelme árad ki abból a bölcsőből. Ennek nem volt helye Betlehemben. Nem szemrehányással, nem haraggal mondja ezt az evangelium, hanem szeretettel, szánalommal. Nincs annál szegényebb, sötétebb, nyomorultabb barlang, mint a hol a Jézus bölcseje számára nincs hely. A ti szívetekben van-e ? Kérjétek az Istent, hogy készítsen. Ámen.

Az örömhír.

(Lukács, II, 8-14.)

A téli esőzésnek vége. A szomorú ég kiderült. Deczember vége még, de a virágok már nyílnak a réten. Néma éjjel fél homályban szegény pásztorok beszélgetnek a bethlehemi mezőn. Szegények, mert a módos ember itt sem hajtja még ilyen időben legelőre a jószágot. Szegények, talán nincs egyéb vagyonuk, mint az a néhány darab juh, a mi előttük legelget; de eltiport hazájukat azért jobban szeretik, mint azok, a kiknek nagy kiterjedésű birtokaik vannak. Így volt ez mindig. A gazdagok szívták az olajat és a bort a haza földéből, mely az övéké volt; a szegények szívták a keserűséget és reményt a haza szívéből, mely az övéké volt. Remény, vágy, forró ohajtás, epedés. Kétség, esalódás, keserűség. Ez a hű hazafiak osztályrésze. Ez váltakozott a bethlehemi pásztorok szívében is. Erről folyt a szó. Meddig viseli még Izráel a rabbilincset? Jön-e már a megígért szabadító?

S a mint felemelik elborult tekintetöket, ott áll előttük az Úrnak angyala. Nesztelenül jött, mint a néma éj; világított, mint a felkelő nap. Egymásra tekintenek. A rongyos, durva köntös, mely testüket fődte, mennyei fénytől sugárzik. Szemükből a dicsőség sugára ragyog. Arczuk, homlokuk lángban ég, fejtük felett az Isten glóriája szórja sugár-kévéit. Az Isten dicsősége szállt a földre, erre a sötét, sáros földre ezokra a szegény, rongyos pásztorokra. Láttátok-e már ti ezt a dicsőséget? Körülvett-e már? Óv-e, áld-e, emel-e benneteket ég felé? Boldog, a kinek ez lelki ruházata! Csakhogy ez nem mindenkinek adatik. Az Ur dicsősége a Messiás után sovárgó alázatos, szegény szívekre száll csak. A bethlehemi pásztó-

rokra. Hiszen Isten maga is pásztor. Jézus is pásztor. Király és pásztor. Úr és szolga. Isten és ember. Csakhogy ezek a szegény pásztorok ezt nem tudták, hinn sem merték. Nem, nem, Isten dicsőségének fénye halandó homlokot nem övezhet; a gyarló, búúös embernek meg kell hálnia e fény látására! És megfélemlettek. Ti k állanátok e fényt rettegés nélkül? Viselnétek e glóriát pirulás, szégyen, bánat, félelem nélkül? Boldog, a ki remegve tekint az égre; boldog, a kit a halál félelmei vesznek körül, mikor Istenre gondol.

Az meghallja a biztató szót Ne féljete! Édes szó. Ha jó barátod mondja, hitvesed mondja, szülőd mondja: édes, melegítő, de erőtlen vigasztalás. Ha föld hatalmasai, ha erős királyok mondják, lehet őszinte, lehet felmagasztosult; de mégis üres biztatás. Ha az Isten mondja: erő, diadal, megdicsőülés! Hallottátok már ezt a szót? Nem emberektől, — Istentől? A ki még ezt nem hallotta, annak élete csupa félelem.

Fél az éj sötétjétől, és az Isten világosságától. Fél, ha távol esik a mennytől, fél, ha a menny angyala eléje áll. Fél, az örömtől, hogy elfogy; fél a bánattól, hogy megmarad. Fél a reménytől, hogy megcsalja; fél a remény teljesülésétől hogy aztán remény nélkül marad. Boldogok, a kik hallották már az angyal szavát. Ne féljete! Ez, csak ez a szó oszlathatja el a félelmet, melylyel tele van minden szív, tele a világ. Csak ez a szó készíthet helyet a szívben a soha el nem muló örömnök.

Azért mondja az angyal: ne féljete, mert nagy örömet hirdetek néktek, mely az egész nép öröme lesz. Csodálatos! Hát lehet olyan öröm, mely az enyém is, tiéd is; mely néktek adatott, s mégis az egész népé? Az étel, ital, élv, fény, csillogás, öröm annak, aki élvezi; de másnak keserűség. A föld, arany, gazdagság, hatalom, öröm annak, a ki bír vele; de másnak epesztő sóvárgás. Az örömek poharát mindenki a maga hatalmába akarja keríteni, mindenki maga akarja kiüríteni, mással meg nem osztja, mert akkor magának kevesebb maradna, — és minél többen nézik éhes szemmel, keserű irigységgel; annál édesebb! Dobjátok el azt a poharat! Édes, mig isszátok; de fenekén keserű, öllő méreg van. A karácsonyi

angyal hirdeti az igaz örömet, azt ragadjátok meg! Minél többet adtok belőle másnak; annál több marad magatoknak. A ki nem ismeri, nem érzi; az kigunyol, kikaczag érte beneteket. A ki ismeri és érzi; nem irigyli tőletek, örül, hogy ti is érzitek. Csodálatos az Isten gazdagsága, a ki mikor ennek a néhány szegény pásztornak, Juda legutolsó embercinek szíve vágyát kielégíti: az egész világnak örömet okoz vele!

Tudjátok, mi ez az öröm? Az a hír, hogy teljesültek az ígéretek, sokkal magasztosabban, sokkal dicsőségesebben, mint a hogy ember várhatta, vagy csak eszébe is vehette volna. Megszületett a Megtartó. Az asszony magva, a kigyó fejének megtörője, a második Dávid, a dicső és boldog ország dicső és boldog Királya eljött. És nektek született, hozzátok jött el. Értitek ezt a szót: nektek? Nektek, szegény, lenézett, már-már reményvesztett, epedő pásztoroknak. Nektek, az élet nehéz terhe alatt görnyedő bűnösöknek. Nektek, bilincsekben sinlődő raboknak. Nektek síróknak. Elhagyatottaknak. Árváknak. Nekem. Az egész világnak. Külön-külön mindenkinek, a ki a halál árnyékának völgyében jár töredelmes szívvel. És ő igazi Megtartó. Van hatalma megtartani a bűntől, nyomortól, haláltól; megtartani az öröme, boldogságra, örökéletre. Mert ő Úr és Krisztus. Uraknak Ura. Királyoknak királya. Isten.

Ez a régi hír, mely mindig új marad. Ez hangzott a világ kezdetén az első emberekhez. Ez hangzik a világ végén az utolsó emberekhez. Erről szól az Isten minden szava. A próféták minden írása. Erről minden keresztyén prédikáció. Ezt erősítik az Istennek minden jelei és csodatettei. És valamennyi közt a legcsodálatosabb jel, az, a mit a betlehemi pásztoroknak adott az Úr: »találtok egy kis gyermeket bepólválva feküdni a jászolban.« Megfoghatatlan csoda jel ez. Az, a kiben az ígéretek teljesedtek, a kinek eljövetele után az egész világ epedve sohajtozott, a ki eltörli a bűnt, könyhullatást és halált, a kinek hatalom adatott mennyen és földön: bepólválva, jászolban fekszik. Édes reménnyel biztató jel ez. Menjetek hozzá bátran, bizalommal. A ti véretekbeli való vér, testekből való test. Nem olyan király, a ki nem érzi alattvalói nyomorát; hanem olyan, a kire már születésekor ránehezedt a szegénység, a nyomor terhe. Nem olyan, a ki a ti vállaitokon

akar nagyra emelkedni; szolgálni akar mindenkinek. Nem fakaszt vért és könnyet: vért és könnyet ont — értetek.

És a pásztorok némán álltak ott. Mintegy megkövülten. És a föld néma volt. Az éj homályos. Mikor a megváltás órája ütött, az Isten angyala megszólalt; a földön egy árva viszhang sem felelt szavára. A földre szállt az Isten dicsősége és kegyelme. A menny ragyogása és boldogsága. És ez a szegény, nyomorult föld érzéketlen és néma maradt. Csak annak a néhány pászturnak szíve dobogott hevesebben. Csendes éj volt. A tenger sem zúgott, a hegyek sem viszhangzottak a boldogító örömhírt. Az emberek aludtak. És álmodtak. Álmodtak, mikor megjelent a Valóság. Hazug örömöket, csalárd boldogságot, mulandó dicsőséget kergettek álmaikban. „És hirtelenséggel jelenék az angyallal mennyei seregeknek sokaságok.“ Igen, ez a kiséret illik az evangélium prédikálójához. Ha a hegyek némák az eget viszhangozzák az örömhírt. Ha az emberek alusznak ébren vannak az angyalok! Szereted a Krisztust? — Hirdesd az evangéliumot! Nem hallgatnak meg az emberek? Kigunyolnak? Megvetnek? Gyűlölnék? Üldöznek? Ne csüggedj, bátran, előre! Ellened lehet az egész világ: veled a menny és dicső serege! Alhatik a közöny, kaczaghat a hitetlenség, zúghat a bűn káromkodása: a mennyei sereg az Istent dicséri!

És milyen énekkel! Szép lehetett a mennyei seregek dicséneke a teremtéskor; felséges a szeráfok dala az Isten trónja körül; de soha oly szép, oly felséges ének még nem hangzott sem égen, sem földön, mint ez. »Dicsőség a magasságban Istennek!« Mert a teremtés nagy munkája, az ég és a föld, a csillagok és a virágok mind az Isten dicsőségét hirdetik; de a mi szemeink előtt semmi sem oly felségesen, mint a váltság szent munkája. Mert az Isten szeretet. És a szeretet dicsősége az ajándékozás. Minél többet ajándékozik, annál nagyobb dicsősége. És most ajándékozta a legnagyobbat. Azt, a mit meg nem adhat e világ, sem e világnak minden hatalmassága. A békességet. »E földön békesség.« E földön, a véres küzdelem, a szomorú harez, a halálos háborúságok hazájában békesség! A világ bölcei ma is nevetik ezt. Hiszen mindennek, a mi e világon szép, jó és nemes,

a haladásnak, művelődésnek, az életnek, fejlődésnek egyetlen oka és alapja a létért való küzdelem. A harc, háború. A béke halál. Nem! A béke az élet. A béke az öröm, a boldogság, a dicsőség. Mondjátok meg ti megfáradtak és megterheltek, mondjátok meg ti töredelmes szívűek, mi haszna volt harcotoknak, szívetek vére folyásának? Mondjátok meg ti világ fiai, kik mások reményének, boldogságának, szívének összetörésével, mások véréen keresztül akartatok boldogságra, dicsőségre jutni; mit nyertetek? Szenvedést és gyalázatot! Igen, igen, békét keres mindenki, az örömben, az élvezetekben, a háborúban, a halálban. De nem találhat. Mert a békességet egyedül a szeretet: az Isten adhatja meg. Most megadta. A Krisztusban. Ő a békesség. És miért ez a nagy drága, szent ajándék? Azért, mert az Isten jó akarattal van az emberek iránt. »És az emberekhez jóakarattal!« Ezt énekelte az angyali kar. Mennyire lealáz ez az egy szó, és mennyire felmagasztal: jóakarattal! Te semmi sem vagy. Hanem az Isten jóakaró. Oh, mennyivel nagyobb vagy te minden királynál és földi nagyságnál!

Zeng, zeng az első karácsonyi ének: »Dicsőség a magaságban Istennek! és e földön békesség, és az emberekhez jóakarattal!« A te dicsőségedet zengi e dal, és te némán maradsz? Sőt harsogd túl a gúny kaczagását, a gyűlölet káromkodását, a halál némaságát, és zengd, zengd, hogy az egek visszahangozzák: jóakarattal, béke, dicsőség! Ámen.

TARTALOM.

	Lap.
1. Az eset. (I. Móz. III, 1—8.)	5.
2. Az első átok az első ígélet. (I. Móz. III, 9—24.)	9.
3. Az első jel (I. Móz. VII, 1—16.)	13.
4. A második jel. (IV. Móz. XXI, 4—9.)	18.
5. A Messiás személye. (És. XI, 1—2. és LIII, 2—7.)	23.
6. A Messiás országa. (És. LXV, 17—25.)	27.
7. A tizenkettedik órában. (Lukács III, 2—17.)	31.
8. Az utolsó próféta. (Ján. I, 19—29.)	36.
9. Jézus születése. (Lukács II, 1—7)	41.
10. Örömhír. (Lukács II, 8—14.)	46.
